

**ІНСТРУКТЫЎНА-МЕТАДЫЧНАЕ ПІСЬМО
МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
«АБ АРГАНІЗАЦЫІ Ў 2022/2023 НАВУЧАЛЬНЫМ ГОДЗЕ
АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ ВА ЎСТАНОВАХ АДУКАЦЫІ,
ЯКІЯ РЭАЛІЗУЮЦЬ АДУКАЦЫЙНУЮ ПРАГРАМУ
ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫІ, АДУКАЦЫЙНУЮ ПРАГРАМУ
СПЕЦЫЯЛЬнай АДУКАЦЫІ НА ЎЗРОЎНІ ДАШКОЛЬнай
АДУКАЦЫІ, АДУКАЦЫЙНУЮ ПРАГРАМУ СПЕЦЫЯЛЬнай
АДУКАЦЫІ НА ЎЗРОЎНІ ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫІ ДЛЯ АСОБ
З ІНТЭЛЕКТУАЛЬнай НЕДАСТАТКОВАСЦЮ»**

АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ ДЗЕЙНАСЦІ

Асноўнымі напрамкамі дзейнасці ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, адукацыйную праграму спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, адукацыйную праграму спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі для асоб з інтэлектуальнай недастатковасцю, іншых арганізацый, якім у адпаведнасці з заканадаўствам прадастаўлена права ажыццяўляць адукацыйную дзейнасць, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі (далей — установы адукацыі), у 2022/2023 навучальным годзе з'яўляюцца:

павышэнне даступнасці і варыятыўнасці адукацыі з улікам адукацыйных патрэб выхаванцаў;

забеспячэнне здароўезберагальнага працэсу ва ўстановах адукацыі на аснове міжведамаснага ўзаемадзеяння;

стварэнне развіццёвага прадметна-прасторавага асяроддзя, якое забяспечвае ў тым ліку задавальненне асаблівых адукацыйных патрэб выхаванцаў з АПФР;

удасканаленне якасці адукацыйнага працэсу, забеспячэнне яго карэкцыйнай накіраванасці пры працы з асобамі з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця (далей — АПФР).

Звяртаем увагу, што ў мэтах прывядзення актаў заканадаўства ў адпаведнасць з Законам Рэспублікі Беларусь ад 14 студзеня 2022 г. № 154-З «Аб змяненні Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі», а таксама для рэалізацыі названых напрамкаў дзейнасці ўстаноў адукацыі ў 2022/2023 навучальным годзе і ў наступныя гады падрыхтаваны і зацверджаны пастановамі Міністэрства адукацыі:

Палажэнне аб установе дашкольнай адукацыі (ад 04.08.2022 № 230);
адукацыйны стандарт дашкольнай адукацыі (ад 04.08.2022 № 228);
вучэбная праграма дашкольнай адукацыі (ад 04.08.2022 № 229).

Палажэннем аб установе дашкольнай адукацыі (далей — Палажэнне) вызначаны прадмет і парадак дзейнасці ўстанова дашкольнай адукацыі, яе задачы і функцыі, іншыя палажэнні, якія вызначаюць парадак яе працы. З Палажэння выключаны нормы, якія рэгулююць перавод выхаванца ў іншую ўстанову адукацыі, а таксама дазваляюць у выпадку ненаведвання ўстанова адукацыі па ўважлівых прычынах захоўваць за ім месца ва ўстанове адукацыі на працягу шасці месяцаў, як неадпаведнае новай рэдакцыі Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі (далей — Кодэкс).

Парадак пераводу навучэнцаў, у тым ліку выхаванцаў устаноў адукацыі, рэгулюе Палажэнне аб парадку адлічэння для пераводу, пераводзе навучэнцаў і залічэнні назад асоб для прадаўжэння атрымання адукацыі, зацверджанае пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 9 жніўня 2022 г. № 516.

Палажэнне размешчана на інтэрнэт-партале Міністэрства адукацыі (<https://edu.gov.by/sistema-obrazovaniya/glavnoe-upravlenie-obshchego-srednego-doshkolnogo-i-spetsialnogo-obrazovaniya/doshkolnoe-obrazovanie/normativnye-pravovye-akty/index.php>), нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/ru/uchitelyu/normativnye-pravovye-dokumenty.html>).

Адукацыйным стандартам дашкольнай адукацыі (далей — адукацыйны стандарт) устаноўлены патрабаванні да вынікаў засваення зместу адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, якія ўключаюць у сябе фарміруемыя кампетэнцыі выхаванцаў, неабходныя для іх далейшага развіцця. Пры гэтым таксама абноўлены змест раздзела «Сацыяльна-маральнае і асобаснае развіццё» (адукацыйная вобласць «Дзіця і грамадства») у частцы фарміравання адпаведных кампетэнцый у межах грамадзянска-патрыятычнага выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту.

Вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі вызначаны мэты і задачы вывучэння адукацыйных абласцей, іх змест, віды вучэбнай дзейнасці, рэкамендуемыя формы і метады навучання і выхавання. У мэтах удасканалення работы па патрыятычным выхаванні, фарміравання ў дзяцей дашкольнага ўзросту традыцыйных каштоўнасных устаноў праведзена карэкціроўка зместу раздзела «Сацыяльна-маральнае і асобаснае развіццё» вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі. Пры гэтым, пачынаючы з сярэдняй групы (ад чатырох да пяці гадоў), у названы раздзел уключаны новы адукацыйны кампанент «Асновы грамадзянска-патрыятычнай культуры».

Выключаны плануемыя вынікі засваення выхаванцамі вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі, прыбраны кампаненты «Дзіцячы фітнэс», «Прасцейшы турызм», «Замежная мова» (англійская, нямецкая, французская), «Дзіцячае ручное ткацтва», «Тэхнічнае канструяванне»,

«Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва», «Харэаграфія». Матэрыялы з названых кампанентаў уключаны ў праекты тыпавых праграм дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі ў мэтах выкарыстання педагогамі дадатковай адукацыі пры працы з навучэнцамі ва ўзросце ад 4 да 6 гадоў па адпаведных профілях і напрамках дзейнасці.

Пастановай Міністэрства адукацыі ад 08.08.2022 № 235 «Аб змяненні пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 жніўня 2019 г. № 139» скарэктраваны адсылачныя нормы на артыкулы кодэкса, згодна з якімі ажыццяўляецца распрацоўка тыпавога вучэбнага плана дашкольнай адукацыі.

Міністэрства адукацыі звяртае ўвагу на неабходнасць правядзення сумесна з педагагічнымі работнікамі ўстаноў адукацыі, законнымі прадстаўнікамі навучэнцаў мерапрыемстваў інфармацыйна-тлумачальнай працы (калегіі, канферэнцыі, нарады, дыялогавыя пляцоўкі і інш.) у частцы тлумачэння названых і іншых нарматыўных прававых актаў, якія прыведзены ў адпаведнасць з Законам Рэспублікі Беларусь ад 14 студзеня 2022 г. № 154-З «Аб змяненні Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі».

ПАВЫШЭННЕ ДАСТУПНАСЦІ І ВАРЫЯТЫЎНАСЦІ АДУКАЦЫІ З УЛІКАМ АДУКАЦЫЙНЫХ ПАТРЭБ ВЫХАВАНЦАЎ

У мэтах забеспячэння візуалізацыі інфармацыі аб колькасці свабодных месц ва ўстановах адукацыі неабходна размясціць у кожнай установе адукацыі, упраўленні (адзеле) адукацыі (па адукацыі) вобл(гар)выканкамаў спасылкі на адрасы сайтаў у глабальнай камп'ютарнай сетцы Інтэрнэт з інтэрактыўнымі картамі і інфармацыю аб наяўнасці (адсутнасці) свабодных месц у кожнай установе адукацыі адпаведнай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі, забяспечыць інфармаванне законных прадстаўнікоў непаўналетніх аб наяўнасці такой інфармацыі, а таксама доступ да яе і своечасовую яе актуалізацыю (не менш за 1 раз на месяц).

Прыём (залічэнне) асобы для атрымання дашкольнай адукацыі, спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі ажыццяўляецца на працягу каляндарнага года пры наяўнасці свабодных месц шляхам прыняцця рашэння (выдання загаду) загадчыкам установы адукацыі аб прыёме (залічэнні) асобы ва ўстанову адукацыі на падставе дакументаў, указаных у пункце 1 артыкула 140 Кодэкса:

заявы законнага прадстаўніка гэтай асобы;

медыцынскай даведкі аб стане здароўя;

накіравання, выдадзенага мясцовым выканаўчым і распарадчым органам па месцы знаходжання ўстановы адукацыі, — для атрымання

дашкольнай адукацыі, спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі ў дзяржаўных установах адукацыі, прыватных установах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, фінансаванне часткі расходаў якіх ажыццяўляецца за кошт сродкаў мясцовых бюджэтаў;

заклучэння ўрачэбна-кансультацыйнай камісіі — для атрымання дашкольнай або спецыяльнай адукацыі на даму, у санаторных дзіцячых садках, санаторных групах, санаторных спецыяльных групах, санаторных групах інтэграванага навучання і выхавання ва ўстановах дашкольнай адукацыі;

заклучэння дзяржаўнага цэнтра карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі (далей — ЦКРНiP) — для асоб з АПФР для атрымання спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі ў спецыяльных дзіцячых садках, спецыяльных групах, санаторных спецыяльных групах, санаторных групах інтэграванага навучання і выхавання ва ўстановах адукацыі.

Артыкулам 3 Кодэкса вызначаны дзяржаўныя гарантыі праў грамадзян у сферы адукацыі. Так, у адпаведнасці з пунктам 2 указанага артыкула грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права на атрыманне ў дзяржаўных установах адукацыі бясплатнай дашкольнай і спецыяльнай адукацыі.

Пры рэалізацыі адукацыйных праграм на платнай аснове заключаецца дагавор аб аказанні паслуг (артыкул 59 Кодэкса).

Спыненне адукацыйных адносін (адлічэнне) ажыццяўляецца ў выпадках і ў парадку, устаноўленых артыкулам 68 Кодэкса.

Датэрміновае спыненне адукацыйных адносін (адлічэнне) па ініцыятыве ўстановы адукацыі ажыццяўляецца ў выпадку бесперапыннай адсутнасці выхаванца на занятках без уважлівых прычын больш за 30 дзён.

Уважлівымі прычынамі адсутнасці могуць прызнавацца такія абставіны, якія аб'ектыўна перашкаджаюць законным прадстаўнікам выхаванца прывесці сваё дзіця ва ўстанову адукацыі, а менавіта:

хвароба дзіцяці;

санаторна-курортнае лячэнне альбо аздараўленне;

знаходжанне дзіцяці на дамашнім рэжыме (па рэкамендацыі ўстановы аховы здароўя);

неспрыяльная эпідэміялагічная сітуацыя, у тым ліку распаўсюджванне інфекцыі, выкліканай каранавірусам COVID-19;

наяўнасць лістка часовай непрацаздольнасці ў законных прадстаўнікоў выхаванца;

адпачынак законных прадстаўнікоў выхаванца;

службовая камандзіроўка законных прадстаўнікоў выхаванца;
выхадныя дні законных прадстаўнікоў выхаванца, у тым ліку тых, хто працуе па рэжыме гнуткага працоўнага часу, па графіку зменнасці, пры прадастаўленні дадатковага вольнага ад працы дня ў тыдзень;

дыстанцыйная работа законных прадстаўнікоў выхаванца ў перыяд эпідэмічнага ўздыму захворвання;

часовая страта працы законных прадстаўнікоў выхаванца або прастой арганізацыі, у якой яны працуюць;

канікулы (летнія — 92 каляндарныя дні, зімовыя — 10 каляндарных дзён, вясновыя — 10 каляндарных дзён, ва ўстановах спецыяльнай адукацыі ў залежнасці ад цяжару фізічных і (або) псіхічных парушэнняў — дадатковыя (восеньскія) канікулы працягласцю не больш за 10 дзён);

прадпісанне санітарна-эпідэміялагічнай службы аб закрыцці ўстановы адукацыі;

наступленне надзвычайных абставін, у тым ліку часовае прыпыненне працы транспарту;

непрадбачаныя сямейныя абставіны (пераезд, смерць ці хвароба блізкіх сваякоў) і інш.

Паколькі дзяржавай гарантавана права на атрыманне адукацыі дзецьмі дашкольнага ўзросту, а дашкольная адукацыя не з'яўляецца абавязковай, паказаную меру (датэрміновае спыненне адукацыйных адносін) у дачыненні да дзяцей дашкольнага ўзросту (асабліва тых, якія наведваюць установу адукацыі ў сельскай мясцовасці) неабходна разглядаць з пункту гледжання яе выключнасці, а не эфектыўнасці.

Звяртаем увагу, што на падставе артыкулаў 136 і 265 Кодэкса тэрмін засваення зместу адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі складае да пяці гадоў дзесяці месяцаў і можа быць павялічаны на адзін год па жаданні законных прадстаўнікоў выхаванцаў, а тэрмін атрымання спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі — на тэрмін ад аднаго года да двух гадоў на падставе заключэння ЦКРНiP.

Да моманту прыёму ў першы клас установы агульнай сярэдняй або спецыяльнай адукацыі і выдання кіраўніком установы дашкольнай адукацыі (далей — УДА), спецыяльнага дзіцячага сада загаду аб спыненні адукацыйных адносін з указаннем падставы адлічэння дзіця з'яўляецца выхаванцам установы адукацыі і можа наведваць яе на агульных падставах.

Арганізацыя груп кароткачасовага знаходжання выхаванцаў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі адукацыйнага працэсу ў групах кароткачасовага знаходжання (ад 2 да 7 гадзін) ва ўстановах, якія рэалізуюць адукацыйную праграму

дашкольнай адукацыі, з улікам выканання санітарна-эпідэміялагічных патрабаванняў.

Звяртаем увагу, што сумесна з зацікаўленымі, пачынаючы з новага навучальнага года, павінна быць забяспечана ў поўнай меры (пры неабходнасці) магчымасць атрымання дашкольнай адукацыі на даму для дзяцей ранняга і дашкольнага ўзросту, якія па медыцынскіх паказаннях пастаянна не могуць наведваць УДА.

У гэтых мэтах Міністэрствам адукацыі распрацавана і зацверджана інструкцыя аб парадку арганізацыі засваення зместу адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі на даму (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 25.07.2022 № 204).

Пэралік медыцынскіх паказанняў для атрымання дашкольнай адукацыі на даму вызначаны пастановай Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 03.06.2022 № 50.

ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ЗДАРОЎЕЗБЕРАГАЛЬНАГА ПРАЦЭСУ ВА ЎСТАНОВАХ АДУКАЦЫІ НА АСНОВЕ МІЖВЕДАМАСНАГА ЎЗАЕМАДЗЕЙНЯ

Забеспячэнне бяспечных і здароўеберагальных умоў ва ўстановах адукацыі, прафілактыка дзіцячага траўматызму

Падпунктам 4.5 пункта 4 артыкула 19 Кодэкса вызначана, што стварэнне бяспечных умоў пры арганізацыі адукацыйнага працэсу з'яўляецца абавязкам установы адукацыі.

У адпаведнасці з падпунктам 1.8 пункта 1 артыкула 30 Кодэкса навучэнцы маюць права на ахову жыцця і здароўя падчас адукацыйнага працэсу.

Агульныя патрабаванні да мер бяспекі пры арганізацыі адукацыйнага працэсу, арганізацыі працэсу выхавання з навучэнцамі ўключаюць у сябе:

захаванне санітарна-эпідэміялагічных патрабаванняў да абсталявання і зместу памяшканняў (групавыя, спальныя памяшканні, зоны адпачынку (гульняў), агульнага прызначэння (спартыўная і музычная залы, плавальны басейн, іншыя памяшканні)); да памераў, канструкцыі, расстаноўцы дзіцячай, бытавой мэблі, перыядычнасці рассяжвання выхаванцаў з улікам іх функцыянальных роставых параметраў і ўстаноўленых стандартаў, а таксама рэкамендацый медыцынскіх работнікаў; распарадку дня выхаванцаў; рэжыму працы выхаванцаў з электроннымі сродкамі навучання;

абсталяванне тэрыторыі і будынка ўстановы адукацыі тэхнічнымі сродкамі бяспекі ў адпаведнасці з патрабаваннямі заканадаўства;

аснашчэнне ўстаноў адукацыі сродкамі выхавання, навучання, вучэбна-нагляднымі дапаможнікамі, гульнямі і гульнявым абсталяваннем,

камп'ютарнай тэхнікай, электроннымі сродкамі навучання, спартыўным інвентаром, надворным абсталяваннем дзіцячых гульнявых пляцовак, іншай маёмасцю ў адпаведнасці з пералікамі, вызначанымі Міністэрствам адукацыі для рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі;

улік індыўідуальных магчымасцей, здольнасцей і патрэб выхаванцаў пры арганізацыі адукацыйнага працэсу;

выкарыстанне форм, метадаў, сродкаў навучання і выхавання, сучасных адукацыйных і інфармацыйных тэхналогій, адэкватных узроставым і індыўідуальным асаблівасцям навучэнцаў;

прымяненне ў адукацыйным працэсе ўстаноў адукацыі метадык і тэхналогій навучання і выхавання, заснаваных на выніках навуковых даследаванняў у галіне дашкольнай адукацыі, адпаведных узроставым і індыўідуальным магчымасцям навучэнцаў, якія забяспечваюць фарміраванне мадэляў бяспечных паводзін навучэнцаў, ва ўмовах установы адукацыі, паўсядзённым жыцці і ў экстрэмальных сітуацыях;

стварэнне ва ўстанове адукацыі ўмоў, неабходных для фарміравання асноў бяспекі жыццядзейнасці ў навучэнцаў;

наяўнасць і перыядычнае абнаўленне на афіцыйных сайтах, інфармацыйных стэндах устаноў адукацыі матэрыялаў па прафілактыцы дзіцячага траўматызму, прапагандзе здаровага ладу жыцця і навучанню навыкам бяспечных паводзін, у тым ліку на дарозе, вадзе і паблізу вадаёмаў, пры пажарах і інш., забеспячэнню грамадскай бяспекі і парадку дзеянняў педагогічных работнікаў і выхаванцаў пры ўзнікненні сітуацый, якія ствараюць небяспеку прычынення шкоды іх жыццю і здароўю;

іншыя патрабаванні.

У гэтых мэтах Міністэрствам адукацыі распрацаваны Правілы бяспекі арганізацыі адукацыйнага працэсу, арганізацыі працэсу выхавання пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, правілы бяспекі арганізацыі адукацыйнага працэсу, арганізацыі выхаваўчага працэсу пры рэалізацыі адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі (далей – Правілы). Правіламі вызначаны патрабаванні да арганізацыі прапускнога рэжыму, бяспечнага знаходжання выхаванцаў ва ўстанове адукацыі і на яе тэрыторыі, па забеспячэнні бяспекі выхаванцаў пры арганізацыі прагулкі, правядзенні экскурсіі і інш.

За стварэнне здаровых і бяспечных умоў пры арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстанове адукацыі адказвае кіраўнік установы адукацыі, педагогічныя работнікі нясуць персанальную адказнасць у адпаведнасці з палажэннямі Адзінага кваліфікацыйнага даведніка пасад служачых «Пасады служачых, занятых у адукацыі» (выпуск 28),

зацверджанага пастановай Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь ад 29 ліпеня 2020 г. № 69 (далей – АКДПС). Звяртаем увагу, што дадзенае палажэнне павінна быць у абавязковым парадку замацавана ў службовых абавязках педагагічных работнікаў.

Неабходна не радзей за адзін раз на паўгоддзе разглядаць пытанні стану траўматызму выхаванцаў і забеспячэння бяспекі іх жыццядзейнасці ва ўстанове адукацыі на пасяджэннях калегій структурных падраздзяленняў гарадскіх, раённых, абласных (Мінскага гарадскога) выканаўчых камітэтаў, мясцовых адміністрацый раёнаў у гарадах, якія ажыццяўляюць дзяржаўна-ўладныя паўнамоцтвы ў сферы адукацыі (далей — органаў кіравання адукацыяй), сістэматычна аналізаваць прычыны атрымання траўм выхаванцамі ва ўстанове адукацыі, выпраўляць умовы, якія ім спрыяюць, планаваць і праводзіць мерапрыемствы з улікам распрацаваных рэгіянальных міжведамасных комплексаў першачарговых мер па прафілактыцы і папярэджанні траўматызму навучэнцаў ва ўстановах адукацыі.

У гэтых мэтах неабходна:

забяспечыць асаблівы кантроль за выкананнем патрабаванняў нарматыўных прававых актаў, палажэнняў інструктыўна-метадычных пісьмаў, рашэнняў калегій Міністэрства адукацыі ў частцы забеспячэння бяспечных умоў знаходжання навучэнцаў, выключэння магчымасці стварэння перадумоў для ўзнікнення надзвычайных сітуацый;

пастаянна праводзіць агляд і абследаванне будынкаў, збудаванняў, абсталявання (гульнявага, спартыўнага і надворнага) і інвентару на прадмет іх бяспечнай эксплуатацыі;

прымаць неадкладна адпаведныя меры рэагавання пры незабеспячэнні бяспечных умоў знаходжання выхаванцаў ва ўстанове адукацыі ў мэтах выключэння выпадкаў халатнага стаўлення педагагічных і іншых працаўнікоў да сваіх службовых абавязкаў;

працягваць правядзенне мерапрыемстваў па ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстаноў адукацыі, у тым ліку абсталяванні сістэмамі бяспекі (сістэмамі відэаназірання, аўтаматычнай пажарнай сігналізацыі і абвясчэння аб пажары, перадачы паведамленняў аб пажары «Маланка», ручнымі сістэмамі трывожнай сігналізацыі), паэтапнай устаноўцы на дзвярах запасных выхадаў электрамагнітных замкоў з функцыяй аўтаматычнай разблакіроўкі пры надзвычайнай сітуацыі, на агароджы тэрыторыі (варотах, брамаках) электрамеханічных замкоў і дамафонных сістэм з магчымасцю дыстанцыйнага кіравання, званкоў; стварэнні на базе ўстаноў адукацыі аўтапляцовак з дарожнай разметкай, аўтагарадкоў і інш.;

уключаць пытанні прафілактыкі вулічнага і бытавога траўматызму, захавання правіл паводзін дзяцей на дарозе, вадзе і паблізу вадаёмаў,

папярэджання пажараў, дарожна-транспартных здарэнняў з удзелам непаўналетніх у тэматычныя мерапрыемствы інфармацыйна-тлумачальнай і выхаваўча-прафілактычнай накіраванасці з выхаванцамі і іх законнымі прадстаўнікамі, педагогічнымі работнікамі (абласныя (раённыя, гарадскія) акцыі і конкурсы, «бацькоўскія ўніверсітэты», онлайн-форумы, інтэрактыўныя пляцоўкі, заняткі з праглядам навучальных фільмаў, квэсты і інш.);

арганізоўваць дыстанцыйнае інфармаванне законных прадстаўнікоў выхаванцаў аб тэматычных мерапрыемствах, якія праводзяць па пытаннях аховы жыцця і здароўя дзяцей, забеспячэння іх бяспечнай жыццядзейнасці, прафілактыцы дзіцячага траўматызму, аб адказнасці законных прадстаўнікоў выхаванцаў за пакіданне дзяцей у небяспецы, у тым ліку з дапамогай мабільнай сувязі, бацькоўскіх чатаў у месэнджэрах і сацыяльных сетках («Telegram», «Instagram», «WhatsApp», «ВКонтакте», «Viber» і інш.);

ажыццяўляць выпуск тэматычных брашур, памятак, буклетаў для выхаванцаў і іх законных прадстаўнікоў па ўказаных напрамках у межах міжведамаснага ўзаемадзеяння;

аператыўна інфармаваць кіраўніцтва аб надзвычайных сітуацыях ва ўстанове адукацыі;

асвятляць эфектыўны вопыт педагогічных работнікаў, законных прадстаўнікоў выхаванцаў па гэтым напрамку ў сродках масавай інфармацыі.

Забеспячэнне псіхалагічнай бяспекі выхаванцаў ва ўстанове адукацыі

Адной з найважнейшых задач установы адукацыі з'яўляецца стварэнне ўмоў, якія забяспечваюць псіхалагічную бяспеку, накіраваную на абарону выхаванцаў ад негатыўных уздзеянняў і прагназаванне магчымых пагроз з мэтай папярэджання парушэнняў у станаўленні іх асобы.

Выхавальнікі дашкольнай адукацыі павінны звяртаць увагу на наяўнасць псіхалагічных праблем у развіцці асобы выхаванца, актыўна выкарыстоўваць у адукацыйным працэсе псіхалагічныя веды, накіраваныя на рашэнне канфліктных сітуацый, стварэнне спрыяльнага псіхалагічнага клімату ў дзіцячых калектывах.

Педагогам-псіхолагам устаноў адукацыі неабходна ажыццяўляць рэалізацыю комплексу мерапрыемстваў, накіраваных на псіхалагічнае вывучэнне выхаванцаў і іх сем'яў для забеспячэння індывідуальнага падыходу да іх на працягу ўсяго перыяду навучання, іх паўнаўважнае развіццё, садзейнічанне ў папярэджанні, рашэнні псіхалагічных праблем у выхаванцаў, павышэнне псіхалагічнай культуры ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу.

Звяртаем увагу на няўхільнае выкананне загаду Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 лютага 2018 г. № 119 а «Аб мерах, накіраваных на прафілактыку здзяйснення злачынстваў ва ўстановах адукацыі ў дачыненні да навучэнцаў» і Алгарытму інфармавання педагогічнымі работнікамі бацькоў, апекуноў, папячыцеляў навучэнцаў і (або) супрацоўнікаў унутраных спраў аб наяўнасці прыкмет гвалту ў дачыненні да непаўналетніх, асноўнай мэтай якога з'яўляецца своечасовая дапамога ў рэабілітацыі непаўналетніх, якія падвергліся гвалту.

Звяртаем увагу, што працягвае функцыянаваць Рэспубліканскі цэнтр псіхалагічнай дапамогі (далей — Цэнтр), асноўнай дзейнасцю якога з'яўляецца забеспячэнне аказання комплекснай псіхалагічнай дапамогі і сацыяльна-педагогічнай падтрымкі ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу ў крызісных сітуацыях.

У цэнтры працуе Сучасны шматстаронкавы інтэрнэт-сайт (<https://rcpp.by>). Сайт змяшчае інфармацыю аб цэнтры, кантакты спецыялістаў, навіны і анонсы мерапрыемстваў, якія праводзяцца, а таксама асобныя блокі актуальнай і даступна выкладзенай інфармацыі, карыснай для законных прадстаўнікоў выхаванцаў і педагогічных работнікаў.

На сайце створаны чат, які дае магчымасць ананімнага звароту за дапамогай або падтрымкай у крытычнай сітуацыі кожнаму дзіцяці, яго законным прадстаўнікам і педагогічным работнікам па ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Для зручнасці карыстальнікаў створана мабільная версія сайта.

Па запыце ўстаноў адукацыі педагогі цэнтра праводзяць прафілактычную работу з выхаванцамі, іх законнымі прадстаўнікамі, педагогічнымі работнікамі ўстаноў адукацыі.

У мэтах інфармавання ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу рэкамендуецца размясціць інфармацыю аб дзейнасці Цэнтра з указаннем адраса яго інтэрнэт-сайта, тэлефона на інфармацыйных стэндах, афіцыйных інтэрнэт-сайтах устаноў адукацыі, у бацькоўскіх чатах у мэсанджэрах і сацыяльных сетках.

Прафілактыка сямейнага недабрабыту павінна заставацца прыярытэтнай у рабоце ўстаноў адукацыі, паколькі захаванне дзіцяці ў роднай сям'і з'яўляецца самым эфектыўным вынікам міжведамаснага ўзаемадзеяння.

Пры гэтым неабходна кіравацца патрабаваннямі пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 15 студзеня 2019 г. № 22 «Аб прызнанні дзяцей, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы».

Звяртаем увагу на недапушчальнасць:

правядзення абследавання ўмоў жыцця і выхавання дзіцяці і сацыяльнага расследавання толькі педагогічнымі работнікамі без прыцягнення іншых суб'ектаў прафілактыкі;

вызначэння мерапрыемстваў па ліквідацыі прычын і ўмоў недабрабыту дзяцей установамі адукацыі самастойна без уліку кампетэнцыі суб'ектаў прафілактыкі;

разгляду на пасяджэнні Савета па прафілактыцы безнагляднасці і правапарушэнняў вынікаў сацыяльнага расследавання без удзелу законных прадстаўнікоў выхаванцаў і зацікаўленых суб'ектаў прафілактыкі.

Важна адзначыць, што ў пастанове дакладна вызначаны крытэрыі і паказчыкі сацыяльна небяспечнага становішча, пералічаны ўсе суб'екты прафілактыкі сямейнага недабрабыту і іх кампетэнцыі, а таксама вызначаны парадак правядзення сацыяльнага расследавання і разгляду яго вынікаў.

Асноўныя патрабаванні да парадку дзеянняў дзяржаўных органаў, дзяржаўных і іншых арганізацый па выяўленні неспрыяльнай для дзяцей абстаноўкі, механізм міжведамаснага ўзаемадзеяння ў пытаннях правядзення сацыяльнага расследавання і арганізацыі працы з сем'ямі адлюстраваны ў метадычных рэкамендацыях па міжведамасным узаемадзеянні дзяржаўных органаў, дзяржаўных і іншых арганізацый пры выяўленні неспрыяльнай для дзяцей абстаноўкі, правядзенні сацыяльнага расследавання, арганізацыі працы з сем'ямі, дзе дзеці прызнаны ў знаходжанні ў сацыяльна небяспечным становішчы, зацверджаных намеснікам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь 1 кастрычніка 2019г.

СТВАРЭННЕ РАЗВІВАЮЧАГА ПРАДМЕТНА-ПРАСТОРАВАГА АСЯРОДДЗЯ, ЯКОЕ ЗАБЯСПЕЧВАЕ Ў ТЫМ ЛІКУ ЗАДАВАЛЕННЕ АСАБЛІВЫХ АДУКАЦЫЙНЫХ ПАТРЭБ ВЫХАВАНЦАЎ З АПФР

Развіваючае прадметна-просторавае асяроддзе ва ўстановах адукацыі павінна быць:

змястоўна насычаным у адпаведнасці з узроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі выхаванцаў, зместам адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі;

трансфармуемай пры змене адукацыйнай сітуацыі і з улікам зменлівых інтарэсаў і пазнавальных магчымасцей выхаванцаў;

поліфункцыянальным у мэтах разнастайнага выкарыстання складнікаў прадметнага асяроддзя (прадметаў, якія не валодаюць жорстка замацаваным спосабам ужывання, прыдатных для выкарыстання ў розных відах дзіцячай актыўнасці, у тым ліку ў якасці прадметаў-замышчальнікаў у дзіцячай гульні);

варыятаўным для забеспячэння ў групавых памяшканнях прасторы для гульнявай дзейнасці, канструявання, мадэлявання, адзіноты, іншых мэт і наяўнасці разнастайных матэрыялаў для самастойнай творчай дзейнасці выхаванцаў у адпаведнасці з іх выбарам;

даступным для выхаванцаў, у тым ліку для выхаванцаў з АПФР, з інваліднасцю (ва ўсіх памяшканнях, дзе ажыццяўляецца адукацыйны працэс, да ўсіх гульняў, цацак, вучэбных выданняў, неабходных для розных відаў дзіцячай дзейнасці);

бяспечным для выхаванцаў, якое забяспечвае надзейнасць і бяспеку выкарыстання ўсіх яго элементаў і адпавядае ўзроставым і псіхафізічным асаблівасцям выхаванцаў.

У 2022/2023 навучальным годзе неабходна працягваць правядзенне мерапрыемстваў па стварэнні даступнага асяроддзя жыццядзейнасці ва ўстановах адукацыі з улікам комплекснага падыходу. Пры стварэнні даступнага асяроддзя трэба кіравацца спецыфічнымі санітарна-эпідэміялагічнымі патрабаваннямі да зместу і эксплуатацыі ўстаноў адукацыі, зацверджанымі пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 07.08.2019 № 525 (дадатак 3), будаўнічымі нормамі СН 3.02.12-2020 «Асяроддзе прабывання для фізічна аслабленых асоб», зацверджанымі пастановай Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва Рэспублікі Беларусь ад 13.11.2020 № 6, метадычнымі рэкамендацыямі па вызначэнні даступнасці аб'ектаў і адаптацыі паслуг, якія прадстаўляюцца насельніцтву, з улікам асаблівых патрэб інвалідаў, зацверджаных пратаколам пасяджэння калегіі Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь ад 21.2018 № 2-3.

Звяртаем увагу, што паказчык «Забеспячэнне даступнага асяроддзя жыццядзейнасці для асоб з інваліднасцю з улікам комплекснага падыходу» (устапаўліваецца на аснове анкеты па вызначэнні даступнасці аб'ектаў і паслуг) уключаны ў крытэрыі і паказчыкі дзейнасці ўстаноў адукацыі, органаў кіравання адукацыяй, зацверджаныя загадам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 25.05.2022 № 370.

УДАСКАНАЛЕННЕ ЯКАСЦІ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ, ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ЯГО КАРЭКЦЫЙНАЙ НАКІРАВАНАСЦІ ПРЫ ПРАЦЫ З АСОБАМІ З АСАБЛІВАСЦЯМІ ПСІХАФІЗІЧНАГА РАЗВІЦЦЯ

Агульныя патрабаванні да арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі вызначаны Кодэксам, адукацыйным стандартам, вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі, тыпавым вучэбным планам, тыпавым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, праграмамі спецыяльнай адукацыі.

Пры гэтым адукацыйны працэс трэба арганізоўваць такім чынам, каб захаваць самабытнасць і спецыфіку дашкольнага дзяцінства, разглядаць занятак (спецыяльна арганізаваная форма ўзаемадзеяння педагогічнага работніка з выхаванцам) як магчымасць займацца з дзіцем нечым цікавым і карысным для яго развіцця. Асновай навучання і выхавання з'яўляецца разнастайная дзейнасць дзяцей, якая адпавядае іх узроставым і індывідуальным магчымасцям.

Развіццёвае індывідуальна арыентаванае навучанне можа праводзіцца фронтальна або па падгрупах з улікам індывідуальнасці кожнага дзіцяці (наяўнасць вопыту, магчымасцей, тэмпу, асобных цяжкасцей і г. д.).

У пачатку і канцы тыдня павінны прадугледжвацца заняткі, аблегчаныя па змесце і разумовай нарузцы.

Дамашнія заданні ва ўсіх узроставых групах задавацца не павінны.

Забараняецца праводзіць заняткі ў прыёмных-распранальных, спальнях, абсталяваных стацыянарнымі ложкамі.

Мова навучання і выхавання

Звяртаем увагу, што выбар мовы навучання і выхавання пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі ажыццяўляецца ў адпаведнасці з артыкулам 82 Кодэкса.

Навучанне і выхаванне пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі ажыццяўляецца на адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь. Мова навучання і выхавання вызначаецца заснавальнікам установы адукацыі з улікам пажаданняў законных прадстаўнікоў непаўналетніх навучэнцаў пры наяўнасці такой магчымасці.

Права грамадзян на выбар навучання і выхавання на адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь забяспечваецца развіццём сеткі ўстаноў адукацыі, груп з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання, выпускам вучэбных выданняў на беларускай і рускай мовах.

Згодна з артыкулам 21 Закона Рэспублікі Беларусь ад 26 студзеня 1990 г. «Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь» кіраўнікі і педагогічныя работнікі сістэмы адукацыі павінны валодаць беларускай і рускай мовамі.

З улікам пажаданняў законных прадстаўнікоў выхаванцаў установы адукацыі фарміруюць групы, якія арганізуюць адукацыйны працэс як на рускай, так і на беларускай мовах. Пры камплектаванні груп трэба максімальна ўлічваць пажаданні законных прадстаўнікоў непаўналетніх навучэнцаў адносна выбару мовы навучання (руская, беларуская), магчымасць далейшага атрымання адукацыі на беларускай мове ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.

Пры адсутнасці дастатковай колькасці дзяцей для фарміравання асобнай групы ва ўстановах адукацыі ствараюцца неабходныя ўмовы для атрымання выхаванцамі адукацыі на беларускай (рускай) мове.

Адукацыйны працэс у групах з беларускай мовай навучання арганізуецца на беларускай мове. Выключэнне складаюць гадзіны, адведзеныя на вывучэнне адукацыйнай вобласці «Развіццё маўлення і культура маўленчых зносін» вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі («Развіццё маўлення» тыпавога вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі).

З мэтай стварэння максімальна спрыяльных умоў для развіцця маўленчых навыкаў, далучэння выхаванцаў да беларускай нацыянальнай культуры, паспяховасці фарміравання дзвюхмоўя павінна стварацца камунікатыўнае асяроддзе, якое забяспечвае ўключэнне дзвюх моў у разнастайныя віды дзіцячай дзейнасці, а таксама правядзенне спецыяльна арганізаваных форм адукацыйнага працэсу ў адпаведнасці са зместам вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі. Варта звярнуць увагу на стварэнне адпаведнага развіваючага прадметна-прасторавага асяроддзя, павышэнне прафесійнага ўзроўню педагогічных работнікаў у пытаннях лінгвістычнага і маўленчага развіцця выхаванцаў ва ўмовах блізкароднаснага дзвюхмоўя.

У адпаведнасці з пажаданнямі законных прадстаўнікоў выхаванцаў па рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, узгодненым з Міністэрствам адукацыі, могуць стварацца групы ва УДА, у якіх выхаванцы вывучаюць мову нацыянальнай меншасці.

Навукова-метадычнае забеспячэнне дашкольнай адукацыі, спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі

У адпаведнасці з пунктам 3 артыкула 143 Кодэкса *тыпавы вучэбны план дашкольнай адукацыі* з'яўляецца кампанентам вучэбна-праграмнай дакументацыі і ўстанаўлівае пералік адукацыйных абласцей, колькасць вучэбных гадзін на іх вывучэнне па групах выхаванцаў, максімальны дапушчальны аб'ём вучэбнай нагрукі і агульную колькасць вучэбных гадзін у тыдзень.

Тыпавы вучэбны план дашкольнай адукацыі з'яўляецца падставай для распрацоўкі вучэбных планаў устаноў адукацыі, іншых устаноў адукацыі (пункт 4 артыкул 143 Кодэкса).

Пры складанні вучэбнага плана ўстановы адукацыі неабходна ўлічваць наяўнасць ва ўстанове адукацыі спецыяльных груп, груп інтэграванага навучання і выхавання, санаторных спецыяльных груп, санаторных груп інтэграванага навучання і выхавання.

Пры наяўнасці ва ўстанове адукацыі спецыяльнай групы, санаторнай спецыяльнай групы вучэбны план установы адукацыі дапаўняецца пералікам адукацыйных абласцей, карэкцыйных заняткаў з улікам

структуры і ступені цяжкасці парушэнняў выхаванцаў і тыпавога вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

Пры наяўнасці ва ўстанове адукацыі групы інтэграванага навучання і выхавання, санаторнай групы інтэграванага навучання і выхавання распрацоўваецца вучэбны план інтэграванага навучання і выхавання на ўзроўні дашкольнай адукацыі на бягучы навучальны год, які з'яўляецца дадаткам да вучэбнага плана ўстановы адукацыі. У вучэбным плане ўстановы адукацыі групы інтэграванага навучання і выхавання, санаторныя групы інтэграванага навучання і выхавання адзначаюцца сімвалам «*».

На аснове тыпавога вучэбнага плана дашкольнай адукацыі, індывідуальнай вучэбнай праграмы для выхаванца з асаблівымі індывідуальнымі адукацыйнымі патрэбнасцямі ўстановай адукацыі распрацоўваецца *індывідуальны вучэбны план*. Індывідуальны вучэбны план зацвярджаецца кіраўніком установы адукацыі і ўстанаўлівае асаблівасці атрымання дашкольнай адукацыі выхаванцамі з улікам іх магчымасцей, здольнасцей і патрэбнасцей, а таксама выхаванцамі, час знаходжання якіх ва ўстанове адукацыі зменшаны па жаданні іх законных прадстаўнікоў.

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі распрацавана з улікам патрабаванняў адукацыйнага стандарту, вызначае мэты і задачы вывучэння адукацыйных абласцей, іх змест, віды вучэбнай дзейнасці, рэкамендуемыя формы і метады навучання і выхавання.

Мэтай вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі з'яўляецца рознабаковае развіццё асобы выхаванца ранняга і дашкольнага ўзросту ў адпаведнасці з яго ўзроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі, здольнасцямі і патрэбнасцямі, фарміраванне ў яго маральных норм, кампетэнцый, неабходных для набыцця сацыяльнага вопыту, падрыхтоўкі да працягу адукацыі.

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі вызначае асноўныя прынцыпы, мэты і задачы адукацыі выхаванцаў ранняга і дашкольнага ўзросту.

Рэалізацыя зместу вучэбнай праграмы садзейнічае фарміраванню ў выхаванцаў грамадзянскасці, патрыятызму і нацыянальнай самасвядомасці на аснове дзяржаўнай ідэалогіі, маральнай, эстэтычнай культуры і культуры ў галіне аховы навакольнага асяроддзя і прыродакарыстання, культуры здароўя, фізічнай культуры асобы дзіцяці, гуманнага стаўлення да сябе і навакольнага свету, эмацыйнай спагадлівасці, здольнасці да суперажывання на аснове разнастайнага адукацыйнага зместу; забеспячэнню рознабаковага развіцця асобы дзіцяці, а таксама стварэнню ўмоў для яго ранняй сацыялізацыі; развіццю пазнавальнай актыўнасці, дапытлівасці, імкнення да самастойнага пазнання і разважання, разумовых

здольнасцей і гаворкі дзіцяці; далучэнню выхаванцаў да агульначалавечых каштоўнасцей; забеспячэнню пераемнасці паміж дашкольнай адукацыяй і I ступенню агульнай сярэдняй адукацыі.

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі з'яўляецца комплекснай, і яе змест выкладзены з улікам асноўных напрамкаў развіцця выхаванца: фізічны, сацыяльна-маральны і асобны, пазнавальны, маўленчы, эстэтычны, якія рэалізуюцца з дапамогай зместу адукацыйных абласцей: «Фізічная культура», «Дзіця і грамадства», «Элементарныя матэматычныя ўяўленні», «Дзіця і прырода», «Развіццё маўлення і культура маўленчых зносін», «Развитие речи и культура речевого общения», «Падрыхтоўка да навучання грамаце», «Выяўленчае мастацтва», «Музычнае мастацтва», «Мастацкая літаратура».

Змест у адукацыйных галінах прадстаўлены па гадах жыцця дзіцяці: ад нараджэння да аднаго года, ад аднаго да двух гадоў, ад двух да трох гадоў, ад трох да чатырох гадоў, ад чатырох да пяці гадоў, ад пяці да шасці гадоў, ад шасці да сямі гадоў з улікам значнасці кожнага перыяду жыцця ў яго развіцці, хуткасці і інтэнсіўнасці штогадовых псіхічных новаўтварэнняў у пазнавальнай, фізічнай, сацыяльна-маральнай, эстэтычнай і эмацыянальнай сферах.

У змесце вучэбнай праграмы закладзеныя выхаваўчы, развіваючы, навучальны, творчы патэнцыялы, якія забяспечваюць выхаванцам сацыяльную паспяховасць, развіццё агульных і спецыяльных здольнасцей да розных відаў дзейнасці і творчасці, гатоўнасць да паспяховага пераходу на наступны ўзровень адукацыі.

У кожнай адукацыйнай галіне сфармулявана агульная мэтавая накіраванасць, якая адносіцца да ўсіх узростаў і задае канчатковую выніковасць, а адукацыйныя задачы і змест адукацыйнай работы па рэалізацыі гэтай агульнай мэты аднесены да ўзроставых груп выхаванцаў.

Змест вучэбнай праграмы рэалізуецца праз арганізацыю розных відаў дзіцячай дзейнасці або іх інтэграцыю з выкарыстаннем разнастайных форм і метадаў работы, выбар якіх ажыццяўляецца педагогічнымі работнікамі самастойна ў залежнасці ад кантынгенту дзяцей, асаблівасцей засваення імі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі і рашэння канкрэтных адукацыйных задач. Такі падыход дазваляе творча і правільна арганізоўваць адукацыйны працэс.

Змест вучэбнай праграмы ўключае формы арганізацыі адукацыйнага працэсу, сродкі і метады засваення гэтага зместу.

Асноўнымі формамі арганізацыі адукацыйнага працэсу з'яўляюцца гульня, занятак. Акрамя асноўных форм арганізацыі адукацыйнага працэсу, могуць выкарыстоўвацца іншыя: экскурсія, назіранне, дзяжурства, адукацыйная сітуацыя і інш.

Рэкамендуемыя метады (інфармацыйна-рэцэптыўныя, рэпрадуктыўныя, праблемнага выкладу, эўрыстычныя, даследчыя і інш.) адрозніваюцца разнастайнасцю і адпавядаюць як узроставым асаблівасцям дзяцей, так і спецыфіцы засваення самога зместу, дзякуючы чаму ствараюцца ўмовы для паспяховай рэалізацыі пастаўленых адукацыйных задач.

Максімальная нагрузка на выхаванцаў ранняга і дашкольнага ўзросту пры правядзенні спецыяльна арганізаваных форм адукацыйнага працэсу — гульняў (заняткаў), рэгламентаваных тыпавым вучэбным планам дашкольнай адукацыі, тыпавым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, колькасць і віды заняткаў, іх працягласць і месца ў распарадку дня павінны вызначацца педагагічным работнікам у адпаведнасці з вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі, праграмамі спецыяльнай адукацыі, вучэбным планам УДА, распрацаваным і зацверджаным ва ўстаноўленым заканадаўствам парадку, з улікам стану здароўя, псіхафізіялагічнай падрыхтаванасці выхаванцаў.

Нерэгламентаваная дзейнасць выхаванцаў, якая рэалізуецца ва ўмовах спецыяльна створанага развіваючага прадметна-прасторвага асяроддзя, таксама накіравана на рашэнне адукацыйных задач. Забяспечвае выбар кожным дзіцём дзейнасці па інтарэсах і дазваляе яму ўзаемадзейнічаць з аднагодкамі, дарослымі ці дзейнічаць індывідуальна.

Звяртаем увагу, што спецыяльна арганізаваная дзейнасць і нерэгламентаваная дзейнасць на працягу дня з размеркаваннем часу на аснове рэкамендацый органаў і ўстаноў, якія ажыццяўляюць дзяржаўны санітарны нагляд, з'яўляюцца ўзаемадапаўняльнымі.

З мэтай стварэння аптымальных умоў для навучання і выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту ва ўмовах блізкароднаснага (беларуска-рускага) білінгвізму тыпавым вучэбным планам прадугледжана засваенне імі дзвюх дзяржаўных моў як у спецыяльна арганізаванай, так і нерэгламентаванай дзейнасці.

Рэкамендуецца рэалізоўваць змест адукацыйнай вобласці «Развіццё маўлення і культура маўленчых зносін» ва УДА з рускай мовай навучання і выхавання, адукацыйнай вобласці «Развитие речи и культура речевого общения» — ва ўстановах адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 год), першай малодшай (ад 2 да 3 гадоў), у першым паўгоддзі ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) у нерэгламентаванай дзейнасці. З другога паўгоддзя ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) рэалізацыя зместу названых адукацыйных абласцей ва УДВ ажыццяўляецца ў спецыяльна арганізаванай дзейнасці ў адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам дашкольнай адукацыі.

Пры рэалізацыі зместу адукацыйнай вобласці «Мастацкая літаратура» ў спецыяльна арганізаванай дзейнасці ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 да 2 гадоў), першай малодшай (ад 2 да 3 гадоў), другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) ва ўстановах адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання выкарыстоўваюцца творы мастацкай літаратуры і фальклору на беларускай мове, ва ўстановах адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання - творы мастацкай літаратуры і фальклору на рускай мове. Пачынаючы з сярэдняй групы (ад 4 да 5 гадоў) у спецыяльна арганізаванай дзейнасці выкарыстоўваюцца творы мастацкай літаратуры і фальклору на рускай і беларускай мовах.

На аснове вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі ўстановай адукацыі распрацоўваецца *індывідуальная вучэбная праграма для выхаванца з асаблівымі індывідуальнымі адукацыйнымі патрэбамі*. Указаная праграма зацвярджаецца кіраўніком установы адукацыі і вызначае мэты і задачы вывучэння адукацыйных абласцей, іх змест, час на вывучэнне асобных тэм, віды вучэбнай дзейнасці, рэкамендуемыя формы і метады навучання і выхавання выхаванцаў з асаблівымі індывідуальнымі адукацыйнымі патрэбамі.

Адукацыйны працэс у спецыяльных дзіцячых садах ажыццяўляецца з выкарыстаннем тыпавога вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі (артыкул 283 Кодэкса).

Тыпавы вучэбны план спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі ўстанаўлівае пералік адукацыйных абласцей, колькасць вучэбных гадзін на іх вывучэнне па групах выхаванцаў, колькасць вучэбных гадзін на правядзенне карэкцыйных заняткаў, максімальны дапушчальны аб'ём вучэбнай нагрузкі і агульная колькасць вучэбных гадзін у тыдзень.

Пералік адукацыйных абласцей і колькасць вучэбных гадзін на вывучэнне асобных адукацыйных абласцей у тыпавым вучэбным плане спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі вызначаюцца ў залежнасці ад магчымасцей засваення зместу адукацыйных абласцей асобнымі катэгорыямі выхаванцаў з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця і могуць не супадаць з пералікам адукацыйных абласцей і колькасцю вучэбных гадзін на вывучэнне асобных адукацыйных абласцей, вызначанымі тыпавым вучэбным планам дашкольнай адукацыі.

Пералік карэкцыйных заняткаў у тыпавым вучэбным плане спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі ўключае карэкцыйныя заняткі для розных катэгорый выхаванцаў з АПФР. Вучэбныя гадзіны, вызначаныя на правядзенне карэкцыйных заняткаў, не ўлічваюцца ў максімальную дапушчальную вучэбную нагрузку ў тыдзень на аднаго выхаванца.

На аснове тыпавога вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, праграм спецыяльнай адукацыі распрацоўваецца вучэбны план спецыяльнага дзіцячага сада, іншай арганізацыі, індывідуальнага прадпрымальніка, які ажыццяўляюць адукацыйную дзейнасць, на бягучы навучальны год, які зацвярджаецца кіраўніком спецыяльнага дзіцячага сада, іншай арганізацыі, якая ажыццяўляе адукацыйную дзейнасць, індывідуальным прадпрымальнікам, які ажыццяўляе адукацыйную дзейнасць (далей — вучэбны план спецыяльнага дзіцячага сада).

Выбар карэкцыйных заняткаў для ўключэння ў вучэбны план спецыяльнага дзіцячага сада ажыццяўляецца з улікам рэкамендацый ЦКРНiP.

Вучэбны план цэнтра карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі для выхаванцаў з цяжкімі, многымі парушэннямі ў фізічным і (або) псіхічным развіцці ўключае ў сябе пералік адукацыйных абласцей, якія змяшчаюць асновы ведаў аб навакольным свеце, даступныя для засваення названымі асобамі, а таксама забяспечваюць набыццё імі навыкаў самаабслугоўвання. Вучэбныя гадзіны, прадугледжаныя вучэбным планам цэнтра карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі для выхаванцаў з цяжкімі, многымі парушэннямі ў фізічным і (або) псіхічным развіцці вызначаны на правядзенне карэкцыйных заняткаў, не ўлічваюцца ў максімальным дапушчальным аб'ёме вучэбнай нагрузкі ў тыдзень на аднаго выхаванца.

На аснове вучэбнага плана цэнтра карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі для выхаванцаў з цяжкімі, шматлікімі парушэннямі ў фізічным і (або) псіхічным развіцці ЦКРНiP распрацоўваюць вучэбны план на бягучы навучальны год.

Змест адукацыйных абласцей тыпавога вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, вучэбнага плана цэнтра карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі для выхаванцаў з цяжкімі, шматлікімі парушэннямі ў фізічным і (або) псіхічным развіцці вызначаецца праграмамі спецыяльнай адукацыі.

Нараўне з адпаведнымі праграмамі спецыяльнай адукацыі для дзяцей з цяжкасцямі ў навучанні, з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату рэкамендуецца выкарыстоўваць вучэбную праграму дашкольнай адукацыі. Спецыфіка яе рэалізацыі для дзяцей гэтых катэгорый вызначаецца ўмовамі, выбарам сродкаў, форм, метадаў, спецыяльных прыёмаў навучання выхаванцаў; арганізацыяй адаптыўнага адукацыйнага асяроддзя з улікам патрэб дзяцей.

Адукацыйны працэс з дзецьмі з парушэннямі зроку ва ўстановах адукацыі рэкамендуецца ажыццяўляць у адпаведнасці з адаптаваным

зместам вучэбнай праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі для дзяцей з парушэннямі зроку. Пры гэтым назвы і структуру раздзелаў, змест вучэбнага матэрыялу неабходна суадносіць з вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі.

Электронныя версіі праграм спецыяльнай адукацыі, адаптаванага варыянту вучэбнай праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі для дзяцей з парушэннямі зроку размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале <https://adu.by> ў раздзеле «Адукацыйны працэс. 2022/2023 навучальны год/ Спецыяльная адукацыя» (<https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>) і на сайце <http://asabliva.by> у раздзеле «*Вучэбныя планы, праграмы, падручнікі, дапаможнікі*».

Карэкцыйныя заняткі праводзіць настаўнік-дэфектолаг. Выбар напрамку, колькасці і формы правядзення карэкцыйных заняткаў (індывідуальная, падгрупавая або групавая) ажыццяўляецца на падставе заключэння ЦКРНiP.

Тыповым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі пры рэалізацыі зместу адукацыйных абласцей «Развитие речи» і «Развіццё маўлення» прадугледжана:

ажыццяўляць засваенне адной з названых адукацыйных абласцей у рабоце з дзецьмі з парушэннем слыху, цяжкімі парушэннямі маўлення, інтэлектуальнай недастатковасцю, парушэннямі аўтыстычнага спектру ў залежнасці ад выбару мовы навучання і выхавання законнымі прадстаўнікамі выхаванцаў;

ажыццяўляць засваенне дзвюх дзяржаўных моў адначасова пачынаючы з другога паўгоддзя ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) у рабоце з дзецьмі з парушэннямі зроку, з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату, з цяжкасцямі ў навучанні.

Звяртаем увагу, што ў нерэгламентаванай дзейнасці на працягу дня магчыма выкарыстанне дзвюх моў незалежна ад катэгорыі выхаванцаў з АПФР (гульні, заданні, літаратурныя творы і г. д.).

Вучэбныя выданні і сродкі навучання

Да выкарыстання ў адукацыйным працэсе дапускаюцца вучэбныя дапаможнікі і іншыя вучэбныя выданні, афіцыйна зацверджаныя або дапушчаныя ў якасці адпаведнага віду вучэбнага выдання Міністэрствам адукацыі, вучэбныя выданні (акрамя вучэбных дапаможнікаў), рэкамендаваныя арганізацыямі, якія ажыццяўляюць навукова-метадычнае забеспячэнне адукацыі (далей — вучэбныя выданні).

Ва ўстанове адукацыі павінны выкарыстоўвацца сродкі навучання (гульні і цацкі, электронныя сродкі навучання і інш.), якія выраблены ў

адпаведнасці з тэхнічнымі нарматыўнымі прававымі актамі і дазволены да прымянення заканадаўствам.

Ва ўстанове адукацыі (метадычным кабінцеце, групавых памяшканнях, кабінетах музычных кіраўнікоў, кіраўнікоў фізічнага выхавання, настаўнікаў-дэфектолагаў, педагогаў-псіхолагаў і інш.) вядзецца анатаваны ўлік забяспечанасці вучэбнымі выданнямі.

Пералік вучэбных выданняў па дашкольнай і спецыяльнай адукацыі штогод абнаўляецца і размяшчаецца на нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/> Галоўная / Адукацыйны працэс. 2022/2023 навучальны год / Спецыяльная адукацыя; <https://adu.by/> Галоўная / Адукацыйны працэс.2022/2023 навучальны год / Дашкольная адукацыя); інтэрнэт-партале Міністэрства адукацыі (<https://edu.gov.by/>), публікуецца ў бюлетэні «Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь».

У адпаведнасці з артыкулам 39 Кодэкса карыстанне вучэбнымі дапаможнікамі навучэнцамі ва ўстановах адукацыі можа быць платным і бясплатным. Асобы, якія засвойваюць змест адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, у тым ліку асобы з АПФР, якія атрымліваюць карэкцыйна-педагагічную дапамогу ў пунктах карэкцыйна-педагагічнай дапамогі УДА, на час атрымання адукацыі забяспечваюцца вучэбнымі дапаможнікамі ўстановамі адукацыі, якія ажыццяўляюць адукацыйную дзейнасць, за плату.

Кодэксам прадугледжаны дыферэнцыраваныя льготы для асобных катэгорый грамадзян пры аплаце за карыстанне вучэбнымі дапаможнікамі (зніжэнне на 50 працэнтаў або вызваленне ад аплаты) ва ўстановах адукацыі.

Бясплатнае карыстанне вучэбнымі дапаможнікамі ўстаноўлена для выхаванцаў з АПФР, якія засвойваюць змест адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

У 2022/2023 навучальным годзе ў якасці вучэбных дапаможнікаў будуць выкарыстоўвацца наступныя вучэбныя выданні:

1. Давідовіч, А. Л. Падарожжа ў свет правільнай гаворкі. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старэйшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / А. Л. Давідовіч, В. Л. Пашко. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020-2022. — 76 с .:іл. — (ВМК «*Мае першыя ўрокі*»).

2. Давідовіч, А. Л. Падарожжа ў свет правільнай гаворкі. Крок за крокам. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старэйшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / А. Л. Давідовіч, В. Л. Пашко. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020-2022. — 76 с .:іл. — (ВМК «*Мае першыя ўрокі*»).

3. Давідовіч, А. Л. Свет, у якім я живу. Рабочы сшытак / Мир, в котором я живу. Рабочая тетрадь: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / А. Л. Давідовіч, А. І. Смолер. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020—2022. — 80 с.: іл. — (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

4. Дубініна, Д. М. Родная мова. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / Д. М. Дубініна, Н. С. Старжынская. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020—2022. — 80 с.: іл. — (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

5. Дубініна, Д. М. Родная мова. Крок за крокам. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з рускай мовай навучання / Д. М. Дубініна, Н. С. Старжынская. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020—2022. — 80 с.: іл. — (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

6. Жытко, І.У. Матэматычны калейдаскоп. Рабочы сшытак / Матэматычны калейдаскоп. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / І. У. Жытко. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020—2022. — 76 с.: іл. — (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

7. Старжынская Н. С. Паdryхтоўка да навучання грамаце. Рабочы сшытак: навучальны дапаможнік для выхаванцаў старэйшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / Н. С. Старжынская. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020—2022. — 80 с.: іл. — (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

8. Старжынская, Н. С. Паdryхтоўка да навучання грамаце. Рабочы сшытак : вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / Н. С. Старжынская. — Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2020—2022. — 80 с.: іл. — (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

Міністрам адукацыі 16 сакавіка 2022 г. зацверджаны «Пэралік вучэбных выданняў для выкарыстання ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму школьнай адукацыі, у якасці вучэбных дапаможнікаў для выхаванцаў старэйшых груп (ад 5 да 7 гадоў) у 2022/2023 навучальным годзе» (размешчаны на інтэрнэт-партале Міністэрства адукацыі <https://edu.gov.by>, нацыянальным адукацыйным партале [https://adu.by/Галоўная/Адукацыйны працэс.2022/2023 навучальны год / Дашкольная адукацыя](https://adu.by/Галоўная/Адукацыйны_працэс.2022/2023_навучальны_год/Дашкольная_адукацыя)).

Кіраўнікам устаноў адукацыі неабходна звярнуць асаблівую ўвагу на своечасовасць (да 15 жніўня) прадастаўлення законнымі прадстаўнікамі выхаванцаў, якія маюць права на бясплатнае карыстанне вучэбнымі дапаможнікамі або зніжэнне платы за карыстанне імі, адпаведных дакументаў.

Пры адлічэнні з установы адукацыі выхаванцаў, якія засвойваюць змест адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, па ініцыятыве законнага прадстаўніка непаўналетняга навучэнца, які хоча атрымаць дашкольную адукацыю ў іншай установе адукацыі, вучэбныя дапаможнікі перадаюцца яе законнаму прадстаўніку.

Фарміраванне грамадзянскасці і патрыятызму ва ўстановах адукацыі і ва ўмовах сямейнага выхавання

Прыярытэты выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту замацаваны ў Кодэксе; Праграме патрыятычнага выхавання насельніцтва Рэспублікі Беларусь на 2022—2025 гады (пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 29 снежня 2021 г. № 773); Канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 ліпеня 2015 г.); Праграме бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі на 2021—2025 гг. (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 31 снежня 2020 г. № 312), іншых нарматыўных прававых актах.

Найважнейшым паказчыкам сфарміраванасці ў выхаванцаў грамадзянскасці і патрыятызму з'яўляецца веданне дзяржаўнай сімволікі Рэспублікі Беларусь, разуменне яе ролі і значэння.

Вывучэнне дзяржаўнай сімволікі ва ўстановах адукацыі ажыццяўляецца з улікам узроставых пазнавальных асаблівасцей выхаванцаў.

Змест вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі прадугледжвае ў сярэдняй групе выхаванцаў (ад 4 да 5 гадоў) у рамках рэалізацыі задач адукацыйнай вобласці «Дзіця і грамадства» фарміраванне ўяўленняў аб дзяржаўных сімвалах Рэспублікі Беларусь, дзяржаўных святах і агульнарэспубліканскіх святочных днях, асноўных слаўтасцях малой радзімы і горада Мінска — сталіцы Рэспублікі Беларусь і інш.; у старэйшых групах выхавальнікаў (ад 5 да 6 гадоў, ад 6 да 7 гадоў) — аб Дзяржаўным сцягу Рэспублікі Беларусь як адным з нацыянальных сімвалаў, элементах Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь, фарміраванне гонару і павагі да дзяржаўных сімвалаў Рэспублікі Беларусь, усведамленне сябе грамадзянінам Рэспублікі Беларусь, умення выконваць правілы паводзін на цырымоніі ўздыму Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь і выканання Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь і інш.

Рашэнне вышэйназваных задач будзе найбольш эфектыўным у выпадку інтэграцыі зместу адукацыйных абласцей вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі: «Дзіця і грамадства», «Развитие речи и культура речевого общения», «Развіццё маўлення і культура маўленчых зносін», «Выяўленчае мастацтва», «Музычнае мастацтва», «Мастацкая літаратура» і інш.

Выхаванне ў дзяцей дашкольнага ўзросту павялічыць да дзяржаўных сімвалаў Рэспублікі Беларусь рэкамендуецца ажыццяўляць як у спецыяльна арганізаванай дзейнасці, рэгламентаванай тыповым вучэбным планам дашкольнай адукацыі (гульня, заняткі), тыповым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, так і ў нерэгламентаванай дзейнасці выхаванцаў.

Для азнаямлення выхаванцаў з дзяржаўнай сімволікай мэтазгодна выкарыстоўваць наступныя метады і прыёмы:

разгляданне ілюстрацый з выявай Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь, якое суправаджаецца каментарыем педагагічнага работніка, тлумачэннем элементаў дзяржаўных сімвалаў, што дазволіць дзіцяці больш дакладна ўбачыць дэталі і адрозніваць іх;

разгляданне прадметаў з выявай Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь (вокладка пашпарта, пасведчанне аб нараджэнні, маркі, урадавыя ўзнагароды (пры сустрэчах з ветэранамі вайны і працы і інш.));

прыцягненне ўвагі выхаванцаў да выяў сімвалаў нашай дзяржавы, якія сустракаюцца ў паўсядзённым жыцці; далучэнне іх да асобных, даступных дзіцячаму разуменню грамадскіх падзей, якія адлюстроўваюць стаўленне беларусаў да дзяржаўных сімвалаў Рэспублікі Беларусь;

тлумачэнне выхаванцам зместу Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь; праслухоўванне гімна ў спалучэнні з папярэднім каментарыем педагагічнага работніка аб тым, як трэба паводзіць сябе падчас гучання (выканання) гімна (слухаць стоячы, хлопчыкі здымаюць галаўныя ўборы);

гутаркі з выхаванцамі аб тым, дзе і калі выкарыстоўваецца дзяржаўная сімволіка (напрыклад, у святочныя дні на вуліцах вывешваюць сцягі, у гонар спартсменаў-пераможцаў гучыць Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь і ўзнімаюць Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь);

назіранне падчас прагулак і экскурсій за зменамі ў сваім населеным пункце напярэдадні дзяржаўных свят і святочных дзён з далейшым абмеркаваннем уражанняў выхаванцаў і інш.

У мэтах фарміравання аб'ектыўных адносін грамадства да гістарычнага мінулага, захавання і ўмацавання адзінства беларускага народа 2022 год праходзіць пад знакам Года гістарычнай памяці.

Вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі прадугледжана фарміраванне ў выхаванцаў старэйшых груп (ад 5 да 6 гадоў; ад 6 да 7 гадоў) уяўленняў:

аб славатасцях сталіцы Рэспублікі Беларусь (напрыклад, Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай айчыннай вайны) і малой радзімы,

скульптурна-архітэктурных аб'ектах, збудаваннях (напрыклад, помніках, мемарыяльных і гісторыка-культурных комплексах), узведзеных на тэрыторыі нашай краіны і прысвечаных падзеям Вялікай Айчыннай вайны (напрыклад, мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой», манумент Перамогі, мемарыяльны комплекс «Курган Славы», «Прачыў», гісторыка-культурны комплекс «Лінія Сталіна»);

людзях, якія праславілі Беларусь і інш.

Трэба адзначыць, што аб'екты славатасцей Рэспублікі Беларусь, творы мастацкай літаратуры па азнаямленні з Вялікай Айчыннай вайной педагагічныя работнікі могуць вызначаць самастойна з улікам рэсурсных магчымасцей установы адукацыі, яе тэрытарыяльнага размяшчэння.

З мэтай павышэння ўзроўню адказнасці за сучаснасць і будучыню краіны, недапушчальнасці генацыду ў адукацыйным працэсе ўстаноў адукацыі варта прымяняць розныя формы арганізацыі выхаванцаў (заняткі, гульні, экскурсіі, адукацыйныя праекты і інш.), метады і прыёмы (гутаркі, чытанне твораў мастацкай літаратуры і інш.), якія забяспечваюць фарміраванне:

павагі і талерантнага стаўлення да прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей, бежанцаў, якія жывуць у Рэспубліцы Беларусь, іх культуры і традыцый;

уяўленняў аб іншых краінах і народах, іх разнастайнасці, асаблівасцях іх культуры, норм паводзін у розных культурах; павагі да нацыянальных культур іншых людзей, міралюбнасці;

усведамлення таго, што ўсе людзі на Зямлі — адна вялікая сям'я, а сама Зямля — наш агульны дом;

усведамлення агульначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей і інш.

Звяртаем увагу, што фарміраванне асноў грамадзянскасці і патрыятызму ажыццяўляецца ў цесным супрацоўніцтве педагагічных работнікаў і бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў. На яркіх прыкладах свайго жыцця, працы, адносін да дзяржавы дарослыя дэманструюць дзіцяці, што на яго ўскладаюць надзеі не толькі родныя, але і грамадства ў цэлым. Формамі ўзаемадзеяння ўстановы адукацыі і сям'і могуць быць правядзенне кансультацый па пытаннях патрыятычнага выхавання дзяцей у сям'і, сумесных свят, экскурсій, рэалізацыя адукацыйных праектаў і інш.

У гэтых мэтах загадам Міністра адукацыі № 368 ад 25.05.2022 «Аб удасканаленні работы па патрыятычным выхаванні» вызначана, што ва ўстановах адукацыі неабходна арганізаваць на пастаяннай аснове правядзенне ўрачыстых лінеек з абавязковым праслухоўваннем (выкананнем) Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь, узняццем (вынасам) Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь на тэрыторыі ўстановы адукацыі (на пляцоўцы з устаноўленым флагштокам) у дні дзяржаўных свят і агульнарэспубліканскія святочныя дні (Дзень народнага адзінства, Дзень абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, Дзень Канстытуцыі, Дзень працы, Дзень Перамогі, Дзень Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага флага Рэспублікі Беларусь, Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі)). У выпадку, калі дзяржаўнае свята або святочны дзень з'яўляецца непрацоўным днём, урачыстае мерапрыемства праводзіцца ў апошні працоўны дзень да ўстаноўленай даты дзяржаўнага свята, святочнага дня.

Кіраўнікі ўстаноў адукацыі павінны забяспечыць:

неабходныя паважлівыя адносіны да дзяржаўных сімвалаў Рэспублікі Беларусь пры арганізацыі ўрачыстых мерапрыемстваў;

размяшчэнне на афіцыйных сайтах, у сацыяльных сетках і месэнджэрах устаноў адукацыі інфармацыі аб вышэйназваных урачыстых мерапрыемствах.

Звяртаем увагу, што ў рамках выканання даручэнняў, якія змяшчаюцца ў пратаколе пасяджэння Каардынацыйнага савета пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь па развіцці гістарычнай навукі і адукацыі ад 8 чэрвеня 2022 г. № 2, на сайце кожнай установы адукацыі неабходна стварыць і сістэматычна актуалізаваць раздзел «Гісторыя, традыцыі, дасягненні ўстановы адукацыі».

Арганізацыя фізічнага выхавання

У мэтах забеспячэння бяспекі выхаванцаў, фізічнае выхаванне ва ўстанове адукацыі павінна быць арганізавана строга ў адпаведнасці з Санітарнымі нормамаі і правіламі «Патрабаванні для ўстаноў дашкольнай адукацыі» (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 25 студзеня 2013 г. № 8), спецыфічнымі санітарна-эпідэміялагічнымі патрабаваннямі да ўстаноў адукацыі (далей — ССЭП), зацверджанымі пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 7 жніўня 2019 г. № 525, Правіламі, іншымі нарматыўнымі прававымі актамі.

Педагагічныя работнікі ў пачатку і ў канцы працоўнага дня павінны візуальна правяраць памяшканні ўстановы адукацыі, у тым ліку спартыўную і музычную залы, плавальны басейн і іншыя на прадмет іх бяспечнага стану і спраўнасці абсталявання, наяўнасці прадметаў і рэчываў, падазроных і небяспечных для жыцця і здароўя навучэнца.

Інвентар і гульнявае абсталяванне павінны адпавядаць патрабаванням бяспекі: дзіцячы інвентар і гульнявае абсталяванне павінна знаходзіцца ў спраўным стане, які дазваляе суразмяраць рухальную нагрузку ў адпаведнасці з парой года, узростам навучэнцаў.

Гатоўнасць будынкаў, збудаванняў, тэрыторыі, іншых аб'ектаў, у тым ліку надворнага і іншага абсталявання, павінна быць адлюстравана ў акце аб стане спраў і неабходных мерапрыемствах па падрыхтоўцы ўстановы адукацыі да арганізацыі адукацыйнага працэсу (загад Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 20.04.2021 № 288 «Аб асобных пытаннях арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах дашкольнай адукацыі»). Пры гэтым усе прадпісанні і рэкамендацыі органаў дзяржаўнага пажарнага нагляду, устаноў, якія ажыццяўляюць дзяржаўны санітарны нагляд, упраўленняў (аддзелаў) унутраных спраў гарадскога (раённага) выканаўчага камітэта (мясцовай адміністрацыі) павінны быць выкананы.

Звяртаем увагу, што згодна з АКДС кіраўнік фізічнага выхавання нясе адказнасць за жыццё і здароўе навучэнцаў у час фізкультурна-аздараўленчых і спартыўна-масавых мерапрыемстваў, павінен забяспечыць строгае выкананне патрабаванняў да мер бяспекі пры арганізацыі адукацыйнага працэсу, пры правядзенні заняткаў па фізічнай культуры, фізкультурна-аздараўленчых і спартыўна-масавых мерапрыемстваў.

Фізічнае выхаванне ажыццяўляецца ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай, тыпавым вучэбным планам дашкольнай адукацыі, праграмамі спецыяльнай адукацыі, тыпавым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі на занятках па адукацыйнай галіне «Фізічная культура» («Адаптыўная фізічная культура») і рэалізуецца праз забеспячэнне рухальнай актыўнасці ў мерапрыемствах распарадку дня (ранішняя гімнастыка; заняткі па адукацыйнай галіне «Фізічная культура»; індыўдуальна-дыферэнцыраваныя заняткі; фізкультхвілінкі на занятках; рухальныя перапынкі паміж заняткамі; рухомыя гульні і фізічныя практыкаванні на прагулцы; актыўны адпачынак (фізкультурныя вольныя часы і святы, дні здароўя); рухальная дзейнасць) з улікам узросту, полу, фізічнай падрыхтаванасці, індыўдуальных псіхафізічных асаблівасцей і стану здароўя выхаванцаў.

Тыпавым вучэбным планам дашкольнай адукацыі, тыпавым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі прадугледжана ад 1 да 3 вучэбных гадзін у тыдзень на рэалізацыю зместу адукацыйнай вобласці «Фізічная культура» («Адаптыўная фізічная культура») у розных узроставых групах выхаванцаў установы адукацыі. Пачынаючы з другой малодшай групы (ад 3 да 4 гадоў) прадугледжана правядзенне аднаго занятку ў тыдзень на рэалізацыю адукацыйнага

кампаненту «Спартыўныя практыкаванні» (падрыхтоўка да плавання) адукацыйнай вобласці «Фізічная культура» (пры наяўнасці басейна); два заняткі па адукацыйнай галіне «Фізічная культура» праводзяцца ў памяшканні (спартыўнай/музычнай зале) альбо на фізкультурнай пляцоўцы (пры добрым надвор'і) у любую пару года. Пры адсутнасці басейна праводзяцца тры заняткі па адукацыйнай вобласці «Фізічная культура» ў памяшканні (спартыўнай/музычнай зале) альбо на фізкультурнай пляцоўцы (пры добрым надвор'і) у любую пару года.

Рэалізацыя зместу адукацыйнага кампанента «Спартыўныя практыкаванні» (падрыхтоўка да плавання) адукацыйнай вобласці «Фізічная культура» таксама ажыццяўляецца ў розных формах арганізацыі фізкультурна-аздараўленчай дзейнасці: пры правядзенні індывідуальна-дыферэнцыраваных заняткаў з дзецьмі, мерапрыемстваў актыўнага адпачынку (фізкультурныя вольныя часы і святы, дні здароўя).

Згодна з пунктам 7 Інструкцыі аб парадку размеркавання навучэнцаў у асноўную, падрыхтоўчую, спецыяльную медыцынскую групу, групу лячэбнай фізкультуры (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 9 чэрвеня 2014 г. № 38) у спецыяльную медыцынскую групу для заняткаў фізічнай культурай размяркоўваюцца навучэнцы, якія маюць выражаны адхіленні ў стане здароўя пастаяннага ці часовага характару.

Пунктам 68 ССЭТ вызначана, што заняткі па фізічнай культуры з выхаванцамі спецыяльнай медыцынскай групы павінны праводзіцца педагогічнымі работнікамі, *якія прайшлі спецыяльную падрыхтоўку*, асобна ад асноўнай групы.

Звяртаем увагу на неабходнасць забеспячэння якаснай работы па ўзаемадзеянні педагогічных работнікаў з сем'ямі выхаванцаў пры растлумачэнні пытанняў арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі, тлумачэнні нарматыўных прававых актаў, напавенні сайтаў устаноў адукацыі, інфармацыйных стэндаў ва ўзроставых групах матэрыяламі па прапагандзе здаровага ладу жыцця, фарміраванні культуры здароўя, далучэнні да заняткаў фізічнай культурай і спортам, уключаючы анонсы і вынікі правядзення мерапрыемстваў па дадзенай тэматыцы.

Рэалізацыя адукацыйнай праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі

У дзіцячым садку, санаторным дзіцячым садку, спецыяльным дзіцячым садку адукацыйная праграма дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі можа рэалізоўвацца па адным або некалькіх профілях з вывучэннем адукацыйных абласцей на базавым узроўні, у дашкольным цэнтры развіцця дзіцяці — па некалькіх профілях з вывучэннем адукацыйных абласцей на павышаным узроўні з улікам меркавання

бацькоў (законных прадстаўнікоў) навучэнцаў, іх схільнасцей, жаданняў і стану здароўя.

Праграмы аб'яднанняў па інтарэсах распрацоўваюцца ўстановамі адукацыі, іншымі арганізацыямі, якія ажыццяўляюць адукацыйную дзейнасць, рэалізуюць адукацыйную праграму дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, на аснове тыпавых праграм дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі і з улікам індыўідуальных адукацыйных патрэб выхаванцаў з АПФР.

Праграмы аб'яднанняў па інтарэсах з базавым узроўнем вывучэння адукацыйнай вобласці зацвярджаюцца кіраўніком установы адукацыі, іншай арганізацыі, якая ажыццяўляе адукацыйную дзейнасць, што рэалізуюць адукацыйную праграму дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, па ўзгадненні з яе заснавальнікам (для дзяржаўных устаноў адукацыі), з органам кіравання адукацыяй па месцы рэалізацыі адукацыйнай праграмы (для прыватных устаноў адукацыі і іншых арганізацый), у парадку, які вызначаецца Міністэрствам адукацыі.

Праграмы аб'яднанняў па інтарэсах з павышаным узроўнем вывучэння адукацыйнай вобласці зацвярджаюцца Міністэрствам адукацыі пры наяўнасці станоўчых заключэнняў арганізацыі, якая ажыццяўляе навукова-метадычнае забеспячэнне дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі.

Адукацыйны працэс ва ўстановах адукацыі пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі арганізуецца ў адпаведнасці з патрабаваннямі да арганізацыі адукацыйнага працэсу пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі з улікам асаблівасцей, указаных у главе 44 Кодэкса, і можа ажыццяўляцца ў аб'яднаннях па інтарэсах або індыўідуальна.

Аб'яднанне па інтарэсах ствараецца з ліку дзяцей на аснове агульнай цікавасці да канкрэтнага напрамку дзейнасці. Указаныя аб'яднанні могуць быць аднаўзроставымі і рознаўзроставымі, стварацца для працы з пераменным складам навучэнцаў.

Напаўняльнасць аб'яднання па інтарэсах складае ад 8 да 10 навучэнцаў.

У выпадках, прадугледжаных вучэбна-праграмнай дакументацыяй адукацыйнай праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі, аб'яднанні па інтарэсах могуць дзяліцца на дзве падгрупы.

Формаі арганізацыі адукацыйнага працэсу пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі з'яўляюцца заняткі, іншыя формы.

Працягласць заняткаў устанаўліваецца з улікам санітарных норм, правіл і гігіенічных нарматываў.

Улік заняткаў вядзецца ў дакументах, неабходных для арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстанове адукацыі.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах агульнай сярэдняй і спецыяльнай адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, адукацыйныя праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі

Установы агульнай сярэдняй адукацыі (школа-інтэрнат для дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, пачатковая школа, базавая школа, сярэдняя школа), установы спецыяльнай адукацыі (спецыяльная школа-інтэрнат, спецыяльная школа) пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі павінны кіравацца заканадаўствам у сферы дашкольнай і спецыяльнай адукацыі.

Адукацыйны працэс у названых відах устаноў адукацыі ажыццяўляецца круглы год і арганізуецца ў рэжыме пяцідзённага вучэбнага тыдня, выхаванцы могуць аб'ядноўвацца ў групы аднаго або рознага ўзросту.

Вучэбныя планы названых відаў устаноў адукацыі распрацоўваюцца на аснове тыпавога вучэбнага плана дашкольнай адукацыі, тыпавога вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі з улікам асаблівасцей кантынгенту выхаванцаў і рэсурснага (кадравага і матэрыяльна-тэхнічнага) забеспячэння і зацвярджаюцца кіраўніком установы адукацыі.

Пры наяўнасці ва ўстанове адукацыі рознаўзроставай групы выхаванцаў колькасць вучэбных гадзін на вывучэнне адукацыйных абласцей разлічваецца для кожнага ўзросту асобна на аснове тыпавога вучэбнага плана дашкольнай адукацыі, вучэбных планаў спецыяльнай адукацыі.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу ў рознаўзроставах груп

У рознаўзроставаю групу могуць аб'ядноўвацца выхаванцы ва ўзросце ад 1 да 7 гадоў. Напаўняльнасць рознаўзроставай групы не павінна перавышаць 12 выхаванцаў. Заснавальнік установы адукацыі можа ўстанаўліваць іншую напаўняльнасць групы пры наяўнасці аб'ектыўных абставін, выкананні санітарна-эпідэміялагічных патрабаванняў у частцы ўмоў размяшчэння і рэжыму адукацыйнага працэсу, у тым ліку норм плошчы на аднаго выхаванца ва ўсіх памяшканнях са знаходжаннем выхаванцаў.

Магчымы наступныя варыянты аб'яднання выхаванцаў у рознаўзроставыя групы:

сумежнага ўзросту: 2 і 3 гады (узроставыя групы выхаванцаў ад 2 да 3 гадоў і ад 3 да 4 гадоў), 4 і 5 гадоў (узроставыя групы выхаванцаў ад 4 да 5 гадоў і ад 5 да 6 гадоў), 5 і 6 гадоў (узроставыя групы выхаванцаў ад 5 да 6 гадоў і ад 6 да 7 гадоў);

адносна кантраснага ўзросту: 2 і 4 гады (узроставыя групы выхаванцаў ад 2 да 3 гадоў і ад 4 да 5 гадоў), 3 і 5 гадоў (узроставыя групы выхаванцаў ад 3 да 4 гадоў і ад 5 да 6 гадоў), 4 і 6 гадоў (узроставыя групы выхаванцаў ад 4 да 5 гадоў і ад 6 да 7 гадоў);

кантраснага ўзросту: 2 гады і 5 гадоў (узроставыя групы выхаванцаў ад 2 да 3 гадоў і ад 5 да 6 гадоў), 3 гады і 6 гадоў (узроставыя групы выхаванцаў ад 3 да 4 гадоў і ад 6 да 7 гадоў).

У рознаўзроставых групах распарадак дня з'яўляецца адзіным для ўсіх выхаванцаў, але з улікам іх узроставых магчымасцей, здольнасцей і патрэбнасцей уносяцца некаторыя змяненні ў рэжымныя працэсы. З малодшымі выхаванцамі рэжымныя працэсы пачынаюцца на 10—15 хвілін раней (у іншым парадку адбываецца толькі пад'ём выхаванцаў пасля дзённага сну — першымі ўстаюць на 10—15 хвілін раней старэйшыя выхаванцы). Гэтыя рэжымныя моманты неабходны для таго, каб выхаванцы рознага ўзросту, аб'яднаныя ў адну групу, паслядоўна і паступова пераходзілі ад аднаго віду дзейнасці да іншага.

Пры вызначэнні агульнага распарадку дня для выхаванцаў двух сумежных узростаў за аснову бярэцца распарадак дня выхаванцаў старэйшага ўзросту, трох, чатырох узростаў — распарадак дня для выхаванцаў сярэдняга ўзросту (ад 4 да 5 гадоў).

Арганізацыя жыццядзейнасці выхаванцаў ва ўмовах рознаўзроставай групы шмат у чым вызначаецца зладжанасцю працы выхавацеля дашкольнай адукацыі і памочніка выхавацеля, дакладным размеркаваннем абавязкаў паміж імі.

Спецыяльна арганізаваную дзейнасць у рознаўзроставай групе можна ажыццяўляць з прымяненнем наступных падыходаў да арганізацыі занятку (гульні):

паэтапны пачатак занятку (гульні): паслядоўнае ўключэнне выхаванцаў у дзейнасць (пачатак занятку з адной узроставай падгрупай (старэйшай) з наступным уключэннем выхаванцаў малодшай узроставай катэгорыі);

адначасовы пачатак занятку (гульні) ва ўсіх узроставых падгрупах, паэтапнае завяршэнне занятку (гульні): паслядоўнае завяршэнне дзейнасці ў адпаведнасці з узроставымі магчымасцямі выхаванцаў;

правядзенне заняткаў з кожнай узроставай падгрупай выхаванцаў.

Прыярытэтай формай спецыяльна арганізаванай дзейнасці выхаванцаў рознаўзроставай групы з'яўляецца інтэграваны занятак, які

прадугледжае аб'яднанне і ўзаемадапаўненне зместу некалькіх адукацыйных абласцей рэалізуемых навучальных праграм, што дае магчымасць фарміраваць у выхаванцаў ранняга і дашкольнага ўзросту цэласную карціну аб аб'екце або з'яве навакольнага свету.

Арганізацыя музычнай і фізкультурна-аздараўленчай дзейнасці ў рознаўзроставых групах

У рознаўзроставых групах сумежнага ўзросту і адносна кантраснага ўзросту пры арганізацыі слухання музыкі магчыма ўспрыманне музычнага твора, рэкамендаванага вучэбнай праграмай для адной з узроставых груп. Пры ўспрыманні музычнага твора дзецьмі старэйшага ўзросту неабходна звярнуць увагу на метады, якія выкарыстоўваюцца, на этапе дыферэнцыраванага ўспрымання (напрыклад, калі для групы дзяцей малодшага ўзросту найболей дарэчным можа быць мімічнае, тактыльнае, рухальнае прыпадабненне характару гучання музыкі, то для групы старэйшых дзяцей можа выкарыстоўвацца вакальнае, тэмбрава-інструментальнае, полімастацкае прыпадабненне); у працэсе гутаркі больш старэйшых дзяцей неабходна падахвочваць да выказванняў аб музыцы. Прадуктыўным таксама можа быць метады кантраснага супастаўлення двух музычных твораў (па прыцыпе кантрасу або падабенства) з рэкамендуемага рэпертуару для абедзвюх узроставых груп. У гэтым выпадку педагагічны работнік актывізуе музычнае ўспрыманне ў большай ступені дзяцей той узроставай падгрупы, якой гэты музычны твор адрасаваны.

Пры арганізацыі *пеўчай дзейнасці* дапушчальным з'яўляецца развучванне і выкананне дзецьмі рознага ўзросту (як правіла, сумежнага) песні з рэпертуару адной з узроставых груп у выпадку адпаведнасці пеўчага дыяпазону абодвум узростам і індыўідуальным асаблівасцям пеўчых галасоў выхаванцаў. Магчымы варыянт развучвання песні дзецьмі больш старэйшага ўзросту і падпяванне асобных музычных фраз гэтай песні дзецьмі малодшага ўзросту, выкананне імі рухаў у адпаведнасці з тэкстам ці настроем музыкі. Калі развучваецца песня, якая рэкамендуецца для дзяцей малодшага ўзросту, з дзецьмі старэйшага ўзросту можа быць арганізавана яе аркестроўка (у першую чаргу, з удзелам гукавышынных дзіцячых музычных інструментаў), таксама дзеці старэйшага ўзросту могуць выконваць дадзеную песню а capella, што дазволіць дадаткова надаць увагу чысціні інтанавання больш старэйшых выхаванцаў. Песенная творчасць дазваляе праявіць індыўідуальнасць кожнага дзіцяці з улікам яго ўзроставых магчымасцей — песенныя імправізацыі выхаванцаў могуць адрознівацца тэкставай і меладычнай разгорнутасцю пры падабенстве прапанаваных відаў творчых заданняў.

Арганізацыя *музычна-рытмічных рухаў* можа прадугледжваць выкарыстанне музычнага рэпертуару адной з узроставых груп, а рухі пад музыку (практыкаванні, танцавальныя рухі) будуць выконвацца ў адпаведнасці з узроставымі магчымасцямі і праграмнымі патрабаваннямі. Плённым можа стаць сольнае і ансамблевае выкананне танцавальных рухаў дзецьмі старэйшага ўзросту на фоне масавага танца дзяцей малодшага ўзросту, выкананне дзецьмі старэйшага ўзросту ролі вядучых у скоках па тыпе «люстэрка», стымуляванне іх да стварэння больш разгорнутых танцавальных імправізацый. Рухомыя гульні з музыкай таксама даюць магчымасць дзецям старэйшага ўзросту праявіць ініцыятыву, стаць вядучым, выконваць больш складаныя ролі ў гульні.

Гульня на дзіцячых музычных інструментах (элементарнае музыцыраванне) як від дзейнасці дазваляе дастаткова дакладна дыферэнцаваць прапанаваныя выхаванцам рознага ўзросту заданні. Аптымальнай формай у дадзеным выпадку можа стаць змешаны аркестр, які прадугледжвае выкананне на гукавышынных музычных інструментах дзецьмі старэйшага ўзросту і выкананне на шумаваых інструментах — дзецьмі малодшага ўзросту, а таксама выкананне ў ансамблі гукавышынных інструментаў дзецьмі старэйшага ўзросту. Дыферэнцаваць заданні можна і пры арганізацыі шумавага аркестра, у якім малодшыя дзеці могуць з дапамогай шумаваых прылад вылучаць моцную долю, а старэйшыя — адзначаць рытмічны малюнак мелодыі і інш.

Пры арганізацыі відаў музычнай дзейнасці ў выпадку, калі меркаваны рэпертуар або вырашаемыя адукацыйныя задачы і фарміруемыя навыкі для дзяцей рознага ўзросту ў значнай ступені адрозніваюцца, безумоўна, пераважней арыентавацца на паэтапны пачатак (ён часцей будзе меркаваць слуханне музыкі, спевы дзецьмі старэйшага ўзросту) або канчатак заняткаў (музычна-рытмічныя рухі, музыцыраванне дзяцей больш старэйшага ўзросту, правядзенне музычна-дыдактычных гульняў і інш.).

У рознаўзроставых групах кантраснага ўзросту неабходна імкнуцца да арганізацыі музычнай дзейнасці з кожнай падгрупай выхаванцаў.

У рознаўзроставай групе заняткі (гульня) па рэалізацыі зместу адукацыйнай вобласці «Фізічная культура» арганізуецца з улікам узросту і колькасці выхаванцаў і можа праводзіцца па чарзе з дзецьмі старэйшай узроставай катэгорыі і малодшай. Эфектыўнасць адукацыйнага працэсу будзе вышэй, калі ў занятку адначасова бяруць удзел дзеці «кантраснага» ўзросту: малодшыя (1—2 гады) і старэйшыя (5—7 гадоў). Пры гэтым выхаванцы старэйшага ўзросту выступаюць для малодшых прыкладам для пераймання, малодшыя, паўтараючы рухальныя дзеянні старэйшых, займаюцца з вялікай цікавасцю.

У рознаўзраставай групе эфектыўна правадзіць такія віды заняткаў як вучэбна-трэніровачны, сюжэтна-гульнявы.

Вучэбна-трэніровачны занятак накіраваны на рашэнне аздараўленчых, адукацыйных і выхаваўчых задач, вызначаных вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі. Змест фізічных практыкаванняў і гульняў, якія выкарыстоўваюцца, плануецца з улікам узросту выхаванцаў, а таксама стану іх фізічнай падрыхтаванасці (сфарміраванасць рухальных уменняў і навыкаў, узровень развіцця фізічных якасцей дзіцяці). Вучэбна-трэніровачны занятак можа будавацца:

на аднолькавым рухальным матэрыяле для малодшых і старэйшых выхаванцаў. У дадзеным выпадку выкарыстоўваюцца візуальна аднолькавыя і падобныя віды фізічных практыкаванняў, але якія маюць розныя тэхнічныя характарыстыкі, шчыльнасць і працягласць рухальных дзеянняў (колькасць паўтораў);

на дыферэнцыраваным рухальным матэрыяле, падабраным з улікам узроўню фізічнай падрыхтаванасці малодшых і старэйшых выхаванцаў. У дадзеным выпадку выхаванцы, якія маюць высокі ўзровень фізічнай падрыхтаванасці, выконваюць заданні, накіраваныя на ўдасканаленне іх рухальных уменняў і навыкаў. Дзецям прапануецца выкананне практыкаванняў па схеме, малюнку, з нестандартнага зыходнага становішча, у новых умовах, з новым спалучэннем тэхнічных элементаў. Для выхаванцаў з нізкім узроўнем фізічнай падрыхтаванасці неабходна планаваць заданні, у якіх асаблівая ўвага надаецца тэхніцы выканання асноўных відаў рухаў з устаноўкай на іх якасны вынік. Пры гэтым кіраўнік фізічнага выхавання займаецца з выхаванцамі, якія маюць нізкі ўзровень фізічнай падрыхтаванасці, выхавальнік дашкольнай адукацыі — з астатнімі дзецьмі.

У *сюжэтна-гульнявым фізкультурным занятку* задачы навучання дзяцей фізічным практыкаванням рэалізуюцца з дапамогай гульнявых практыкаванняў, аб'яднаных адзіным сюжэтам (казкі, апавяданні і інш.). Змест сюжэтна-гульнявога занятку можа быць аднолькавым для выхаванцаў старэйшага і малодшага ўзросту, паколькі рухальная задумка рэалізуецца дзецьмі без спецыяльнай падрыхтоўкі. Старэйшыя дзеці, адлюстроўваючы рухамі сюжэт, ствараюць новыя кампазіцыі з засвоеных знаёмых элементаў, дэманструюць малодшым свой рухальны досвед. Малодшыя, пераймаючы іх, раскрываюць для сябе свае ўласныя рухальныя магчымасці, вучацца захоўваць у памяці выкананыя фізічныя практыкаванні, узбагачаюць свой рухальны досвед. Кіраўнік фізічнага выхавання асаблівую ўвагу надае забеспячэнню псіхалагічнага камфорту ўсім выхаванцам на занятку, што дасягаецца педагагічнай падтрымкай рухальных задум дзяцей і рознымі патрабаваннямі да якасці іх выканання.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з сіндромам дэфіцыту ўвагі і гіперактыўнасці (далей — СДУГ)

Пры арганізацыі адукацыйнага асяроддзя для выхаванцаў са СДУГ усе лішнія раздражняльнікі выдаляюцца з поля зроку. Памяншаючы колькасць раздражняльнікаў, павялічваецца інтэнсіўнасць іх уздзеяння. У такой асаблівай арганізаванай прасторы дзеці са СДУГ могуць лепш сканцэнтраваць сваю ўвагу на прадметах, глыбей зразумець іх прыроду, праявіць цікавасць да сумеснай дзейнасці, адчуваць задавальненне ад праведзенай работы або гульні. Гэта з'яўляецца асновай для далейшага іх развіцця і самастойнасці.

Працоўнае месца павінна знаходзіцца па цэнтры групавога пакоя ўдалечыні ад магчымых раздражняльнікаў (дзверы, акно). Стол і стул павінны быць адпаведнай росту дзіцяці вышыні, корпус цела і ступні ног зафіксаваны ў статычным становішчы.

Рэжым дня павінен падпарадкоўвацца вызначанай нязменнай часовай структуры. Педагагічныя работнікі ў рабоце з дзецьмі са СДУГ павінны ўлічваць, што максімальная працаздольнасць магчыма ў пачатку дня і ў пачатку заняткаў, горш за ўсё матэрыял засвойваецца ў канцы дня або ў канцы занятку.

Для эфектыўнай арганізацыі часу добра падыходзіць расклад у карцінках. Яго можна размясціць на спецыяльным стэндзе ў групе дзіцячага сада. На стэндзе ў патрэбнай паслядоўнасці размяшчаюцца віды дзейнасці, гульні і заняткі. Расклад у карцінках арганізуе дзейнасць дзяцей са СДУГ, папярэдзваючы дэфіцытарнасць адвольных працэсаў увагі і павышанай псіхічнай стамляльнасці.

Сістэмнасць падачы інфармацыі стварае сістэмна арганізаваную памяць, палягчае пошук неабходнай інфармацыі, развівае мысленне, зніжае нагрузку на ўвагу і забяспечвае сістэматызацыю матэрыялу пры запамінанні. Фармулёўкі, ілюстрацыі, афармленні не павінны ўтрымоўваць нічога лішняга і адцягваючага. Прапанаваныя заданні для дзіцяці павінны ўяўляць сабою добра арганізаваную паслядоўнасць пэўных відаў дзейнасці, паміж якімі неабходна рабіць невялікія перапынкі. Кожны такі від дзейнасці ўяўляецца кароткай інструкцыяй, адлюстраванай у малюнку ці схеме, якая знаходзіцца перад вачамі дзіцяці. Інструкцыі павінны быць кароткімі ці падзеленымі на кароткія часткі для таго, каб хапала аб'ёму апэратыўнай памяці, не адбывалася выпадзення, замен, перастаноўкі частак інфармацыі.

Сістэматызацыя любога матэрыялу ў такіх дзяцей праходзіць павольней, чым у іншых дзяцей. Таму важна азнаёміць дзяцей са СДУГ загадзя з вывучаемым матэрыялам, што дазволіць засвоіць асноўныя апорныя моманты.

У пачатку заняткаў дзецям са СДУГ неабходна прапаноўваць больш даступныя і лёгкія заданні па змесце для далейшай паспяховай матывацыі да выканання заданняў больш складанага характару. Заканчвацца занятак павінен выкананнем задання, прасцейшага па змесце. Такім чынам, у дзяцей са СДУГ ствараецца адчуванне паспяховасці і павялічваецца іх самаацэнка.

Арганізацыя работы з выхаванцам са СДУГ павінна адпавядаць дзвюм асноўным умовам:

заняткі павінны праходзіць у эмацыянальна-прывабнай форме, тым самым павялічваць пераноснасць прад'яўленай нагрузкі, паляпшаць якасць засваення матэрыялу і самакантролю;

ажыццяўляць падбор такіх гульняў, якія забяспечваюць трэніроўку адной функцыянальнай асаблівасці і не ўскладаюць нагрузку на ўсе астатнія дэфіцытарныя асаблівасці.

Павышанай псіхічнай і фізічнай стоме дзяцей са СДУГ спрыяе манатонная аднастайная праца. Таму вельмі важным з'яўляецца ўключэнне ў заняткі паступовай змены відаў дзейнасці (статычныя і дынамічныя практыкаванні). У адваротным выпадку пры ператамленні сціраюцца ўжо ўсталяваныя сувязі і следствам гэтага з'яўляецца цяжкасць у запамінанні і далейшай трансляцыі атрыманай інфармацыі.

Планаванне дзейнасці ўстаноў адукацыі

У адпаведнасці з пастаўленымі задачамі гадавы план уключае ў сябе наступныя структурныя кампаненты.

1. Аналіз работы за папярэдні год, задачы на наступны год. Эфектыўнасць планавання шмат у чым залежыць ад якаснага аналізу выканання плана за папярэдні год, на аснове якога вызначаюцца задачы на наступны год (2—3 задачы). Ва УДА, якія маюць 1—3 узроставыя групы, можа быць запланавана адна задача.

Асноўнымі патрабаваннямі да аналізу работы ўстановы адукацыі могуць выступаць: дакладнасць пабудовы па блоках (раздзелах) плана; лагічная паслядоўнасць выкладу матэрыялу; аргументаванасць, параўнанне з папярэднім навучальным годам; дакладнасць адзнак, якія выключаюць суб'ектыўзм; доказнасць вывадаў; канкрэтнасць і педагагічная абгрунтаванасць сказаў; магчыма прымяненне ілюстрацыйных матэрыялаў (графікі, табліцы, дыяграмы і інш.).

2. Арганізацыйна-педагагічныя мерапрыемствы: арганізацыя адукацыйнай дзейнасці, якая прадастаўляецца ўстановай адукацыі; фарміраванне і аснашчэнне развіваючага прадметна-прасторавага асяроддзя; узаемадзеянне з зацікаўленымі органамі і арганізацыямі; перыядычнасць павышэння кваліфікацыі педагагічных работнікаў, арганізацыя дзейнасці педагагічных саветаў і інш.

3. Праца з педагогічнымі работнікамі: формы павышэння прафесійнага ўзроўню педагогічных работнікаў у міжкурсавы перыяд, дыягнастычная работа, падрыхтоўка да атэстацыі педагогічных работнікаў, вывучэнне, абагульненне, укараненне, распаўсюджванне эфектыўнага педагогічнага вопыту, самаадукацыя педагогічных работнікаў, эксперыментальная (інавацыйная) дзейнасць педагогічнага калектыву і інш.

4. Выхаваўчая работа: мерапрыемствы з удзелам выхаванцаў па сацыяльна-маральным, асобасным, эстэтычным, экалагічным і фізічным выхаванні (правядзенне конкурсаў, выставак, экскурсій, фізкультурна-аздараўленчых мерапрыемстваў і г. д.).

5. Псіхалага-педагогічнае і медыцынскае суправаджэнне адукацыйнага працэсу: формы работы педагога-псіхалага, медыцынскіх работнікаў, педагога сацыяльнага.

6. Узаемадзеянне з сем'ямі выхаванцаў: формы работы па павышэнні псіхалага-педагогічнай кампетэнтнасці законных прадстаўнікоў непаўналетніх, па ўключэнні іх у адукацыйны працэс.

7. Узаемадзеянне з устаноўмі агульнай сярэдняй адукацыі: формы работы з удзельнікамі адукацыйнага працэсу па забеспячэнні гатоўнасці выхаванцаў да навучання на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

8. Арганізацыя работы ў летні аздараўленчы перыяд: мерапрыемствы па падрыхтоўцы ўстановы адукацыі да дзейнасці ў летні перыяд, формы работы з удзельнікамі адукацыйнага працэсу з улікам палажэнняў інструктыўна-метадычнага пісьма Міністэрства адукацыі «Аб арганізацыі летняй аздараўленчай работы ва ўстановах дашкольнай адукацыі», зацверджанага намеснікам Міністра адукацыі 22 мая 2015 г.

9. Кантроль: віды і змест кантролю.

10. Адміністрацыйна-гаспадарчая дзейнасць: работа па ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстановы адукацыі (набыццё сродкаў навучання, спартыўнага інвентару, тэхналагічнага абсталявання, ажыццяўленне рамонтных работ і г. д.).

У ходзе распрацоўкі плана вызначаецца форма працы і тэма (або змест) у адпаведнасці з раздзелам.

У прапанаваную структуру плана могуць уносіцца змяненні і дапаўненні з улікам умоў, у тым ліку наяўнасці інфекцыі COVID-19, спецыфікі дзейнасці ўстановы адукацыі.

Гадавы план працы УДА пасля разгляду на пасяджэнні педагогічнага савета зацвярджаецца кіраўніком установы.

Ва ўстановах агульнай сярэдняй і спецыяльнай адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, адукацыйныя праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі,

планаванне работы на навучальны год па ўсіх напрамках сваёй дзейнасці ажыццяўляецца як на ўзроўні агульнай сярэдняй адукацыі, так і на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

Напрамкі дзейнасці вызначаюцца з улікам спецыфікі канкрэтнай установы адукацыі і адлюстроўваюцца ў кожным раздзеле плана на навучальны год. Напрыклад, стварэнне спецыяльных умоў для атрымання адукацыі выхаванцамі з АПФР і аказанне ім карэкцыйна-педагагічнай дапамогі; забеспячэнне пераемнасці дашкольнай адукацыі і I ступені агульнай сярэдняй адукацыі; арганізацыя працы з выхаванцамі ў летні аздараўленчы перыяд і інш.

План рэалізацыі адукацыйнага працэсу ў групах ранняга і дашкольнага ўзросту

План рэалізацыі адукацыйнага працэсу ў групах ранняга і дашкольнага ўзросту можа ўключыць наступныя структурныя кампаненты.

Задачы дзейнасці ўстановы адукацыі на навучальны год.

Навуковаметадычнае забеспячэнне (пералік навучальных выданняў).

Узаемадзеянне з сем'ямі выхаванцаў (формы і змест работы па павышэнні псіхалага-педагагічнай кампетэнтнасці законных прадстаўнікоў выхаванцаў).

Міністэрства адукацыі звяртае ўвагу на неабходнасць узмацнення ва ўстанове адукацыі інфармацыйна-тлумачальнай работы з законнымі прадстаўнікамі навучэнцаў па розных пытаннях у сферы адукацыі, пачынаючы з выхавацеля дашкольнай адукацыі ўзроставай групы, якую наведвае дзіця, да кіраўніка ўстановы адукацыі.

У адпаведнасці са службовымі абавязкамі, вызначанымі АКДПС, выхавальнікі дашкольнай адукацыі павінны вывучаць умовы жыцця і выхавання выхаванцаў, а таксама планаваць, арганізоўваць і праводзіць выхаваўчую, адукацыйную і аздараўленчую работу, накіраваную на рознабаковае развіццё асобы дзіцяці ў адпаведнасці з яго ўзроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі, здольнасцямі і патрэбнасцямі пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, праграмы выхавання і абароны праў і законных інтарэсаў дзяцей, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы.

Індывідуальная работа з выхаванцамі (змест работы па адукацыйных абласцях вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі на аснове штодзённых назіранняў педагагічнага работніка і з улікам вынікаў дзіцячай дзейнасці. Карэкцыйна-развіваючая работа плануецца і ажыццяўляецца педагогам-псіхалагам, настаўнікам-дэфектолагам).

Загартоўванне (асноўныя віды загартоўвання плануюцца з улікам прынцыпаў загартоўвання, узроставых асаблівасцей выхаванцаў, сезонных змен, умоў УДА).

Рухальная актыўнасць (змест мерапрыемстваў распарадку дня: ранішняга гімнастыка, рухомыя гульні і фізічныя практыкаванні на 1-й і 2-й прагулках, актыўны адпачынак).

Спецыяльна арганізаваная дзейнасць, рэгламентаваная тыпавым вучэбным планам (гульня, занятак), плануецца па адукацыйных абласцях на аснове раскладу гульняў, заняткаў на кожны дзень тыдня ў адпаведнасці з вучэбным планам УДА, вучэбнымі планамі спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі. Вызначаюцца тэма і мэты дзейнасці на працягу тыдня. У змест планавання ўключаюцца: адукацыйная вобласць і від занятку, тэма занятку, праграмныя задачы, крыніцы планавання.

Планаванне спецыяльна арганізаванай дзейнасці ў рознаўзроставай групе ажыццяўляецца ў адпаведнасці з агульнымі патрабаваннямі, але мае пэўную своеасаблівасць. Пры планаванні фронтальных форм працы варта ўлічваць адрозненне зместу (па ступені цяжкасці) і працягласці дзейнасці дзяцей кожнага ўзросту. Неабходна ўказваць праграмныя задачы прымяняльна да кожнага ўзросту, прадугледзець дыферэнцыраваныя заданні для дзяцей, у тым ліку заданні карэкцыйнай накіраванасці.

Нерэгламентаваная дзейнасць выхаванцаў (віды дзіцячай дзейнасці: прадметная (у групах ранняга ўзросту), пазнавальная практычная, зносіны, гульнявая, мастацкая, працоўная). У змест планавання ўключаюцца форма працы, тэма і мэты.

Улік штодзённых назіранняў педагогічнага работніка за якасцю засваення выхаванцамі зместу вучэбнай праграмы як у спецыяльна арганізаванай, так і нерэгламентаванай дзейнасці.

Ва ўстановах адукацыі рэкамендуецца частку структурных кампанентаў плана (задачи дзейнасці ўстановы адукацыі на навучальны год; навукова-метадычнае забеспячэнне; узаемадзеянне з сям'ёй; індывідуальная работа з выхаванцамі; загартоўванне; рухальная актыўнасць) распрацоўваць на год, паўгоддзе, месяц, а частку (спецыяльна арганізаваная і нерэгламентаваная дзейнасць) — на кожны дзень тыдня месяца.

Пры планаванні адукацыйнага працэсу ў групах ранняга ўзросту з мэтай якаснай рэалізацыі зместу вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі неабходна забяспечыць паўторнасць правядзення заняткаў.

АСАБЛІВАСЦІ АРГАНІЗАЦЫІ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ З ВЫХАВАНЦАМІ З АПФР

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з парушэннем слыху

Пры рабоце з выхаванцамі з парушэннем слыху трэба ўлічваць асаблівасці фарміравання ў іх гульнявай дзейнасці, неабходнасць правядзення работы па музычнай стымуляцыі, развіццю навываў зносін.

Ключавымі этапамі развіцця гульнявай дзейнасці выхаванцаў з парушэннем слыху з'яўляюцца: выкліканне і развіццё цікавасці да цацак і дзеянняў з імі, фарміраванне прадметна-адказнай гульнявой дзейнасці, накіраванай на фарміраванне ўяўленняў і ўменняў дзейнічаць з цацкай у адпаведнасці з функцыянальным прызначэннем, фарміраванне сюжэтна-адказнай гульні, навучанне сюжэтна-ролевым гульням. Пры гэтым асноўнай стратэгіяй развіцця гульнявай дзейнасці выхаванцаў з парушэннем слыху ранняга і дашкольнага ўзросту выступае паэтапнае фарміраванне спосабаў гульнявых дзеянняў, якія ўсё больш ўскладняюцца, на аснове ўзбагачэння жыццёвага вопыту ва ўмовах эмацыянальнага і маўленчага ўзаемадзеяння з дарослым.

Адным з дзейсных сродкаў развіцця і карэкцыі вымаўлення боку вуснага маўлення выхаванцаў з парушэннем слыху дашкольнага ўзросту з'яўляецца музычная стымуляцыя. Музычныя гукі выступаюць у якасці базы для авалодання выхаванцамі з парушэннем слыху ўяўленнямі аб якасцях маўленчых гукаў. Сваяцтва маўлення і музычнага інтанавання дазваляе ажыццяўляць перанос уменняў, сфарміраваных на аснове сродкаў музыкі, у працэс авалодання маўленчымі ўменнямі. Пры гэтым трэба ўлічваць, што гукі музыкі, як і іншыя немоўныя гукі, больш даступныя для ўспрымання на слых дзецям з парушэннем слыху.

Уключэнне ў адукацыйны працэс з выхаванцамі з парушэннем слыху музычнай стымуляцыі патрабуе ўзгодненай работы настаўніка-дэфектолага і музычнага кіраўніка, дакладнага вызначэння задач карэкцыйнай работы, рашэнне якіх будзе ажыццяўляцца з выкарыстаннем сродкаў музычнай стымуляцыі.

Да прыярытэтных задач выхавання і навучання выхаванцаў дашкольнага ўзросту з парушэннем слыху адносіцца фарміраванне і развіццё звязнай маналагічнай мовы як сродку зносін, пазнання і сацыялізацыі. Гэта абумоўлена важнасцю фарміравання на ўзроўні дашкольнай адукацыі асноўных тэкставых уменняў, якія складаюць базу для авалодання тэкставай кампетэнтнасцю на ўзроўні агульнай сярэдняй адукацыі.

У адукацыйным працэсе з выхаванцамі з парушэннем слыху работа з тэкстамі ажыццяўляецца ў двух напрамках. З аднаго боку, фарміраванне ўменняў успрымаць, разумець і прайграваць тэксты выступае адной з задач карэкцыйных заняткаў. З другога боку, тэкст з'яўляецца адным са сродкаў

авалодання зместам адукацыйных абласцей на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

Пры планаванні работы над тэкстам настаўніку-дэфектолагу сумесна з выхавальнікам дашкольнай адукацыі рэкамендуецца:

ажыццявіць адбор тэкстаў, над якімі будзе ажыццяўляцца работа, з улікам узроўню слыхамоўнага развіцця выхаванцаў;

адаптаваць змест тэксту з улікам узроўню слыхамоўнага развіцця выхаванцаў (змяніць аб'ём, спрасціць лексіка-граматычныя сродкі);

вызначыць задачы і змест работы на кожным занятку, метадычныя прыёмы і віды работ, наглядныя і дыдактычныя сродкі.

Неабходна ўказаць на вядучую ролю настаўніка-дэфектолага пры вызначэнні шляхоў адаптацыі зместу, сродкаў і метадычных прыёмаў работы над тэкстам з улікам інварыянтных і варыятыўных асаблівых адукацыйных патрэб выхаванцаў. Так, трэба абмеркаваць з выхавацелем дашкольнай адукацыі акустычныя ўмовы ўспрымання тэксту выхаванцамі з парушэннем слыху, прыёмы семантызацыі лексікі, віды работ над сэнсавым бокам тэксту, наглядныя апоры, якія мэтазгодна выкарыстоўваць пры рабоце з тэкстам («рухомыя» карціны, сюжэтныя карціны, серыі карцін) і інш.

Адным з ключавых крытэрыяў для вызначэння паказанняў да атрымання адукацыі дзецьмі з парушэннем слыху выступае ўзровень развіцця маўленчай дзейнасці.

На этапе наступлення ва УДА, спецыяльны дзіцячы сад узроўні развіцця маўлення выхаванцаў з парушэннем слыху ранняга ўзросту з улікам стану слыхавога ўспрымання, разумення маўлення і актыўнай гаворкі характарызуюцца:

оптымальны ўзровень — здольнасць да апазнавання на слых добра знаёмых маўленчых адзінак; дыферэнцыяцыі на слых кароткіх 2—3-х слоўных сказаў пры выбары з двух-трох у сітуацыі абмежаванага нагляднага выбару; адрозніванні слоў пры выбары з пяці (разуменне значэнняў адно-і двухступеністых інструкцый; разуменне значэнняў знаёмых слоў (назоўнікаў на ўзроўні розных ступеняў абагульнення, дзеясловаў, прыметнікаў, простых прыназоўнікаў); выкарыстанне ў самастойнай гаворцы двух- і трохслоўных сказаў; уменне весці просты дыялог на тэмы, блізкія сацыяльнаму вопыту, адэкватны адбор лексічных і граматычных сродкаў у адпаведнасці з узростава-нарматыўнымі паказчыкамі;

дастатковы ўзровень — здольнасць да дыферэнцыяцыі на слых 2-х слоўных сказаў пры выбары з двух у сітуацыі абмежаванага нагляднага выбару (у асобных выпадках — пасля слыха-зрокавага ўспрымання), упэўненае адрозненне слоўнікавага матэрыялу рознай акустычнай

характарыстыкі пры выбары з трох; разуменне значэння аднаступенных знаёмых інструкцый; значэнняў знаёмых слоў (назоўнікаў, у тым ліку асобных знаёмых абагульняючых паняццяў, дзеясловаў, прыметнікаў, некаторых простых прыназоўнікаў); самастойнае выкарыстанне добра знаёмых двухслоўных сказаў з парушэннем граматычнага афармлення; уменне весці кароткі дыялог на знаёмыя тэмы; адзінкавыя цяжкасці ў адборы лексікі і граматычных сродкаў;

паніжаны ўзровень — здольнасць да ўспрымання і адрознівання слыха-зрокавага і на слых толькі добра знаёмых слоў пры выбары з 2—3-х; пропускі слоў пры ўспрыманні фраз; разуменне значэнняў толькі знаёмых слоў (пераважна назоўнікаў і асобных дзеясловаў); выкарыстанне ў актыўнай гаворцы асобных слоў; цяжкасці ў самастойным адборы лексікі;

абмежаваны ўзровень — здольнасць да ўспрымання толькі асобных, добра знаёмых слоў, пераважна на аснове слыха-зрокавага ўспрымання, у асобных выпадках толькі наяўнасць рэакцыі на маўленчы матэрыял; абмежаванае разуменне маўленчага матэрыялу; выкарыстанне ў самастойнай гаворцы гукаперайманняў, асобных лепетных і поўных слоў.

Пры пераходзе на I ступень агульнай сярэдняй адукацыі ўзроўні развіцця гаворкі дзяцей з парушэннем слыху на этапе завяршэння адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі характарызуюцца:

аптымальны ўзровень — адэкватнае ўспрыманне на слых 80 % і больш маўленчага матэрыялу, у тым ліку блізкага па акустычных прыкметах; наяўнасць адзінкавых слыхавых памылак, якія не скажаюць сэнс маўленчых адзінак; дыферэнцыраванае ўспрыманне гаворкі на ўзроўні фонавага шуму; разуменне на ўзроўні сэнсавага сінтаксічнага цэлага, з адзінкавымі памылкамі пры ўстанаўленні лагічных сувязей; дастаткова поўнае ўзнаўленне праграмы маналагічнага паведамлення з асобнымі пропускамі маўленчых адзінак, якія не парушаюць агульную цэльнасць аповеду, сфарміравана ўменне працягваць і ініцыяваць дыялог на знаёмую тэму, выкарыстоўваючы пытанне-адказныя дыялагічныя адзінствы, адэкватны адбор і выкарыстанне лексічна-граматычных сродкаў, наяўнасць асобных граматычных памылак;

дастатковы ўзровень — адэкватнае ўспрыманне на слых ад 50 да 79 % маўленчага матэрыялу; наяўнасць слыхавых памылак пры ўспрыманні акустычна блізкага маўленчага матэрыялу (скажэнняў і замен), пропускі асобных элементаў; цяжкасці пры ўспрыманні мовы на ўзроўні шумавых перашкод; адэкватная інтэрпрэтацыя сэнсу ўспрынятых маўленчых выказванняў на ўзроўнях фактуальнага і часткова сэнсавага аналізу, наяўнасць памылак ва ўсталяванні лагічных сувязей; узнаўленне маналагічнага паведамлення з пропускам асобных сэнсавых звёнаў, сфарміраванае ўменне адказваць на рэплікі-стымулы пры вядзенні дыялогу,

наяўнасць цяжкасцей у ініцыяванні дыялогу на знаёмыя тэмы (абмежаваны аб'ём — да 2-х дыялагічных адзінстваў), пераважна адэкватны адбор і выкарыстанне лексічных сродкаў; наяўнасць аграматычных сказаў;

зніжаны ўзровень — дыферэнцыяцыя ад 30 да 49 % ад агульнага аб'ёму маўленчага матэрыялу; цяжкасці ў адрозніванні блізкага па гучанні маўленчага матэрыялу; наяўнасць значнай колькасці пропускаў маўленчых адзінак і слыхавых памылак, якія ўплываюць на сэнс слоў (замены «выпадковага характару» словамі, блізкімі па гучанні; скажэнні); рэзкае зніжэнне рэзультатыўнасці слыхавой дыферэнцыяцыі на фоне перашкод; разуменне гаворкі зніжана, даступны толькі частковы фактуальны аналіз; характэрна фрагментарнае ўзнаўленне тэксту з выяўленым парушэннем цэласнасці, наяўнасць значных цяжкасцей пры вядзенні дыялогу, звязаных з фармулёўкай рэплік-стымуляў і рэплік-рэакцый, выяўленыя цяжкасці ў адборы і выкарыстанні лексіка-граматычных сродкаў;

абмежаваны ўзровень — дыферэнцыяцыя менш за 29 % маўленчага матэрыялу, многія пропускі і скажэнні маўленчых адзінак тэксту; пагаршэнне вынікаў успрымання на фоне перашкод, разуменне на ўзроўні асобных слоў, пры прайграванні маналагічных выказванняў рэзкае парушэнне цэласнасці тэксту, якое выяўляецца ў называнні асобных маўленчых элементаў, уменне весці дыялог не сфарміравана, выяўленыя цяжкасці ў адборы і выкарыстанні лексіка-граматычных сродкаў.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з цяжкімі парушэннямі маўлення

Карэкцыйная работа з выхаванцамі дашкольнага ўзросту як з цяжкімі, так і з лёгкімі парушэннямі маўлення, якія выпраўляюцца ва ўмовах пункта карэкцыйна-педагагічнай дапамогі, уключае папярэджанне парушэнняў пісьмовай мовы (дыслексіі, дысграфіі і дызарфаграфіі), што прадугледжвае развіццё псіхічных працэсаў і функцый, якія ляжаць у аснове авалодання чытаннем і пісьмом. Гэта прапедэўтычная работа забяспечвае пераемнасць карэкцыйнай накіраванасці адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з парушэннямі маўлення на ўзроўні дашкольнай адукацыі і на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

У мэтах папярэджання парушэнняў пісьмовай мовы ў выхаванцаў асаблівую ўвагу неабходна надаць развіццю сэнсаматорнай сферы (зрокавага і слыхавога ўспрымання, тэмпа-рытмічнага пачуцця, графаматорных уменняў), увагі, памяці, мыслення, усіх бакоў вуснай мовы (вымаўленчай, лексіка-граматычнай, а таксама звязнай мовы), удасканаленню фанематычнага слыху і на іх аснове аналізу і сінтэзу і навучанню грамаце; развіццю матывацыі, уменняў планаваць сваю дзейнасць, выяўляць памылкі ў працэсе дзейнасці і г. д.

Для выяўлення выхаванцаў, якія маюць схільнасць да парушэнняў чытання, рэкамендуецца праводзіць скрынінгавае вывучэнне з выкарыстаннем стандартызаванай метадыкі А. М. Корнева «Метадыка ранняга выяўлення дыслексіі» і па яго выніках удакладняць змест як планаваанай карэкцыйнай работы, так і кансультавання бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў па пытаннях папярэджання парушэнняў пісьмовай мовы выхаванцаў на наступных этапах навучання.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з цяжкімі ў навучанні

Пры рабоце з выхаванцамі з цяжкімі ў навучанні асабліва ўвага надаецца папярэджанню спецыфічнага расстройства арыфметычных навыкаў (дыскалькуліі). Пры гэтым значным з'яўляецца вывучэнне стану ў выхаванцаў далікавых колькасных уяўленняў, несфарміраванасць якіх у дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту можа сведчыць аб фактары рызыкі ўзнікнення дыскалькуліі.

У пункце карэкцыйна-педагагічнай дапамогі папярэджанне дыскалькуліі ў навучэнцаў з цяжкімі ў навучанні можа вылучацца як самастойны раздзел каляндарна-тэматычнага планавання. У спецыяльных дзіцячых садах, спецыяльных групах, санаторных спецыяльных групах, групах інтэграванага навучання і выхавання, санаторных групах інтэграванага навучання і выхавання работу па папярэджанні дыскалькуліі рэкамендуецца планаваць у рамках карэкцыйных заняткаў па развіцці пазнавальнай дзейнасці.

Важнейшай задачай і абавязковым складнікам гэтай працы з'яўляецца фарміраванне ў выхаванцаў колькасных уяўленняў і ўменняў дзейнічаць з колькасцю, што прадугледжвае выкарыстанне адпаведнага матэрыялу і атрымлівае адлюстраванне ў фармулёўцы тэм заняткаў у каляндарна-тэматычным планаванні (напрыклад, «Адносіны адзін—многа, многа—мала», «Адносіны большыя, меншыя, роўныя», «Утварэнне мноства, роўнага гэтаму» і г. д.).

Пры планаванні заняткаў па папярэджанні дыскалькуліі неабходна мець на ўвазе, што пераход да дзеянняў з апорай на зрокава-прасторавае ўспрыманне павінен ажыццяўляцца па меры засваення практычных дзеянняў па пераўтварэнні прадметных мностваў і ўмення арэчаўляць гэтыя дзеянні. Акрамя таго, у змесце заняткаў прадугледжваецца рашэнне задач фарміравання сэнсаматорных функцый, лагічных аперацый, сукцэсіўных і сімультаных працэсаў, маўленчых перадумоў матэматычнай дзейнасці, інтэграцыі маўленчых і нямоўных функцый пры фарміраванні элементарных матэматычных уяўленняў.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з інтэлектуальнай недастатковасцю

Пры навучанні грамаце выхаванцаў дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнай недастатковасцю змест работы прадугледжвае фарміраванне ў іх цікавасці да роднай мовы, да сродкаў яе сэнсавага зместу і выразнасці, выхаванне маўленчай увагі, маўленчага слыху, развіццё маўлення выхаванцаў, а таксама дапаўняе і дазваляе замацоўваць тыя ўяўленні, уменні і навыкі, якія выхаванец з інтэлектуальнай недастатковасцю атрымлівае на занятках па адукацыйнай галіне «Развіццё маўлення».

Асаблівая ўвага пры навучанні грамаце надаецца развіццю слыхавога, фанематычнага ўспрымання, карэкцыі недахопаў вымаўлення гукаў і ўмацаванню мышц артыкуляцыйнага апарату, пашырэнню ўяўленняў пра навакольны свет, развіццю зрокава-прасторавага ўспрымання, маўлення выхаванцаў, дробных мышц рукі дзіцяці з мэтай падрыхтоўкі да авалодання навыкамі пісьма.

Заданні, накіраваныя на фарміраванне гатоўнасці выхаванцаў дашкольнага ўзросту да авалодання граматай, уключаюцца ва ўсе віды заняткаў, якія праводзяцца з выхаванцамі старэйшага дашкольнага ўзросту. Неабходна таксама ўлічваць характэрную для дзяцей дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнай недастатковасцю нізкую матывацыю дзейнасці. У многіх з іх не ўзнікае запатрабавання навучыцца пісаць, чытаць, пазнаваць новае і г. д. У сувязі з гэтым узмацняецца значэнне спецыяльных метадаў стымулявання і матывацыі дзейнасці дзяцей.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з расстройтвамі аўтыстычнага спектру

Якаясьць своеасаблівасць псіхафізічнага развіцця выхаванцаў дашкольнага ўзросту з расстройтвамі аўтыстычнага спектру абумоўлівае мадыфікацыю і адаптацыю зместу адукацыі, сродкаў і ўмоў яе рэалізацыі, а таксама ўстанаўлівае пэўныя патрабаванні да зместу карэкцыйных заняткаў з улікам асаблівых адукацыйных патрэб выхаванцаў з расстройтвамі аўтыстычнага спектру (прырашчэнне ведаў і ўменняў у кантэксце, памяншэнне аб'ёму разавай дозы вучэбнага матэрыялу, візуалізацыя матэрыялу, павышаная ўвага да сацыяльнай практыкі, неабходнасць узмацнення кампенсаторнай асновы іх навучання).

Вядучымі напрамкамі ў сістэме карэкцыйнай работы з выхаванцамі дашкольнага ўзросту з расстройтвамі аўтыстычнага спектру з'яўляюцца фарміраванне сацыяльных паводзін, навыкаў камунікацыі і ўзаемадзеяння. Дэфіцыт спецыфічных навыкаў неабходна ўхіляць у вызначанай паслядоўнасці, рухаючыся ад простага пасільнага ўзаемадзеяння, арыентаванага на засяроджванне і элементарнае ўспрымання, да складанага, якое навучае ўзаемадзеянню з правіламі; ад прыватнага дзеяння да агульнага ўмення, якое інтэгруе некалькі навыкаў, ад узаемадзеяння з

аб'ектамі да сацыяльнага ўзаемадзеяння; ад знаёмства з асобнымі часткамі гульні да цэлага гульнявага ўзаемадзеяння ў правільнай паслядоўнасці.

Настаўнік-дэфектолаг на дыягнастычнай аснове вызначае ўзровень сфарміраванасці сацыяльных паводзін, навыкаў камунікацыі і ўзаемадзеяння, потым выбірае метады і прыёмы, якія адпавядаюць індывідуальным патрэбам выхаванца, яго магчымасцям і ўзроўню функцыянальнасці. Дадзеныя дыягнастычнага абследавання складаюць аснову для адбору зместу, вызначэння мэты, задач і формы рэалізацыі карэкцыйных заняткаў, выбару абсталявання. У працэсе дыягнастычнага ўзаемадзеяння з выхаванцам вызначаецца, менавіта якія навыкі выхаванец трэніруе спантанна, затым да іх дадаюцца заданні і гульні, блізкія па змесце, якія выклікаюць у яго эмацыянальны водгук.

У пачатку працы мэтай становіцца не навучанне, а ўстанаўленне кантакту з выхаванцам. Адсутнасць водгуку або негатывізм з боку выхаванца не павінны прыводзіць да скарачэння спроб узаемадзеяння з ім і абмежавання яго магчымасцей у набыцці новага вопыту. Негатыўныя рэакцыі дзіцяці павінны стымуляваць настаўніка-дэфектолага да стварэння ўсё новых і новых умоў для сэнсарнага, маторнага, маўленчага і сацыяльнага ўзбагачэння выхаванца. Галоўная задача заняткаў з выхаванцам з расстройтвамі аўтыстычнага спектру — павысіць ступень яго ўключанасці ў прадметны і сацыяльны свет. Гэтаму спрыяюць навізна стымулу, візуальныя падказкі, падмацаванне, павышэнне ступені задавальнення ад дзейнасці.

Карэкцыйныя заняткі з выхаванцамі дашкольнага ўзросту з расстройтвамі аўтыстычнага спектру могуць мець традыцыйную структуру, якая аб'ядноўвае пяць асноўных этапаў.

Арганізацыйны этап прадугледжвае арганізацыю ўвагі выхаванца, стымуляванне матывацыі на будучую дзейнасць, трансфармацыю мэт заняткаў у мэтавыя ўстаноўкі. Асноўная мэта дадзенага этапа — падрыхтаваць выхаванца да ўспрымання вучэбнага матэрыялу.

Этап актуалізацыі ведаў і ўменняў забяспечвае актуалізацыю і ўдакладненне ведаў аб спосабах дзеянняў, варыянтах іх прымянення, узнаўленне ўменняў дзейнічаць у адпаведнасці з сітуацыяй.

Этап фарміравання ведаў і ўменняў прадугледжвае фарміраванне ведаў і ўменняў, у тым ліку кампенсаторнага характару, у адпаведнасці з індывідуальнай праграмай развіцця дзіцяці, якая складаецца на падставе вынікаў дыферэнцыяльнай і паглыбленай псіхолага-педагагічнай дыягностыкі.

Этап прымянення ведаў і ўменняў прадугледжвае адпрацоўку і замацаванне ўмення, якое складае ключавую мэту карэкцыйнага занятку,

шляхам самастойнага пошуку неабходных ведаў, уменняў і спосабаў дзеянняў для эфектыўнага рашэння пастаўленай задачы.

Этап кантролю і адзнакі ведаў і ўменняў мае падвойнае прызначэнне. З аднаго боку, забяспечвае настаўніку-дэфектолагу магчымасць вызначыць ступень сфарміраванасці ўмення, прычыны цяжкасцей, якія перашкаджаюць яго якасному засваенню, намеціць варыянты змены методыкі яго фарміравання на наступных занятках, магчымасці яго генералізацыі. З іншага боку, мяркуе ажыццяўленне адзнакі паспяховасці дзейнасці выхаванца.

Пры вызначэнні зместу карэкцыйных заняткаў ажыццяўляюцца яго адбор і сістэматызацыя ў адпаведнасці з паказчыкамі, якія характарызуюць сферы камунікацыі, узаемадзеяння, канструявання і рэалізацыі сацыяльных паводзін выхаванцаў дашкольнага ўзросту з расстройтвамі аўтыстычнага спектру. Узровень маўленчага і кагнітыўнага развіцця, імітацыйных і маторных навыкаў, асаблівасцей успрымання вызначае выбар камунікатыўнай сістэмы, якая выкарыстоўваецца ў працэсе работы з выхаванцам. Інтэлектуальнае развіццё з'яўляецца патэнцыялам, перадумовай для фарміравання навыку, аднак без спецыяльна арганізаванага ўзаемадзеяння з выхаванцам і мэтанакіраванай карэкцыйна-развіваючай работы патэнцыял застаецца толькі магчымасцю. Павышэнне ўзроўню функцыянавання дасягаецца шляхам фарміравання канкрэтных навыкаў, напрыклад, сацыяльных паводзін. Такім чынам, пажаданыя сацыяльныя паводзіны можна разглядаць як больш высокі ўзровень функцыянавання выхаванца з расстройтвамі аўтыстычнага спектру.

Распрацоўку зместу карэкцыйных заняткаў варта пачынаць з вызначэння навыкаў, якія плануецца фарміраваць, ці тых спосабаў паводзін, якія неабходна развіваць і/ці карэктаваць. Выбар навыкаў ажыццяўляецца на падставе дадзеных, атрыманых у ходзе дыягностыкі: узроставая норма (наяўнасць навыку ў равеснікаў), запыт законных прадстаўнікоў непаўналетніх, сацыяльная значнасць навыку, інтарэсы і перавагі выхаванца. Канструяванне зместу вучэбнага матэрыялу карэкцыйных заняткаў мэтазгодна ажыццяўляецца з улікам узроставых і функцыянальных паказчыкаў развіцця выхаванцаў, асаблівых адукацыйных патрэб навучэнцаў з расстройтвамі аўтыстычнага спектру.

У якасці актуальных напрамкаў рэалізацыі зместу карэкцыйных заняткаў могуць быць выдзелены наступныя: сацыяльная дасведчанасць; сацыяльнае кантактаванне; сацыяльнае навучанне. Карэкцыйныя заняткі па фарміраванні навыкаў сацыяльных паводзін у выхаванцаў дашкольнага ўзросту з расстройтвамі аўтыстычнага спектру накіраваны на рашэнне шэрагу задач: фарміраванне ўяўленняў аб сабе, бліжкім і далёкім сацыяльным асяроддзі, вобразу пэўнай паводніцкай рэакцыі ў простых

сацыяльных сітуацыях, уменняў устанаўліваць кантакты з людзьмі, рэалізоўваць сацыяльныя ролі; стымуляванне сацыяльнай актыўнасці, сацыяльнай цікавасці.

Да асноўных стратэгий правядзення настаўнікам-дэфектолагам карэкцыйных заняткаў з выхаванцамі з расстройтвамі аўтыстычнага спектру адносяцца: стварэнне шматлікіх сітуацый для навучання; прымяненне візуальнай дапамогі ў выглядзе карцінак, жэстаў, картак і інш.; аказанне фізічнай дапамогі; прад'яўленне мадэлі паводзін або дэманстрацыя жаданых паводзін; вербалізацыя; выкарыстанне прамых і ўскосных указанняў.

Правядзенне карэкцыйных заняткаў прадугледжвае насычэнне дзіцячай дзейнасці эмацыянальна значнымі элементамі, арганізацыю натуральнага навучання (у менш структураваных умовах) і сацыяльнага падмацавання. Актывізацыя ўспрымання, перапрацоўкі і самастойнага ўзнаўлення інфармацыі і дзеянняў у розных сацыяльных сітуацыях можа быць забяспечана за кошт строгай алгарытмізацыі дзейнасці дзяцей. Алгарытмы даюць магчымасць выхаванцам з расстройтвамі аўтыстычнага спектру адэкватна расчляняць дзеянні на этапы, напаўняць іх зместам і ўсталёўваць парадак рэалізацыі. Навучанне праз асобныя пробы мае на ўвазе падзел навыку на менш складаныя элементы, кожны з якіх асвойваецца асобна. Выхаванцу гэта забяспечвае пэўную ступень камфорту, бо ён дзейнічае ў адпаведнасці з абмежаванай інструкцыяй (алгарытмам), атрымлівае падказкі, падмацаванні, назірае нейтральныя рэакцыі педагогічнага работніка на свае памылкі. Натуральнае з'яўленне або прад'яўленне жаданага стымулу (падмацавальніка), у тым ліку з боку аднагодкаў, або ўстраненне (памяншэнне) непрыемнага стымулу непасрэдна пасля рэакцыі дазваляе спыніць непажаданыя або выклікаць пажаданыя паводзіны і будзе стымуляваць генералізацыю навыкаў і інтэграцыю выхаванца ў калектыў аднагодкаў. Генералізацыя навыкаў забяспечвае перанос навыкаў, набытых на занятках, у розныя сацыяльныя сітуацыі ў натуральным асяроддзі.

Эфектыўнасць карэкцыйных заняткаў па фарміраванні ў выхаванцаў дашкольнага ўзросту з расстройтвамі аўтыстычнага спектру навыкаў сацыяльных паводзін можа быць забяспечана пры ўмове выкарыстання як традыцыйных метадаў навучання (славесных, наглядных і практычных), так і спецыфічных (сэнсарнай інтэграцыі, сацыяльных гісторый, відэамадэлінгу, структуравання і візуалізацыі, навучальнага ўзаемадзеяння, адрознівання).

Выбар формы правядзення карэкцыйных заняткаў прадыктаваны зместам працы і канчатковым вынікам, на які арыентавана дзейнасць педагогічнага работніка. Так, фарміраванне сацыяльнай дасведчанасці

мэтазгодна рэалізоўваць праз сістэму індывідуальных заняткаў з улікам асаблівасцей развіцця, магчымасцей і патрэбнасцей выхаванцаў. Фарміраванне навыкаў сацыяльнага кантактавання можа ажыццяўляцца як на індывідуальных (дзеянне з прадметам у прысутнасці дарослага, уступленне ў кантакт з дарослым з дапамогай прадмета, уступленне ў кантакт у адпаведнасці з простаю інструкцыяй і інш.), так і на падгрупавых занятках (ініцыяванне кантакту з аднагодкамі рознымі спосабамі, уступленне ў кантакт у працэсе гульні і інш.). Сацыяльнае навучэнне таксама аптымальна ажыццяўляець як на індывідуальных (дзеянне з бытавым прадметам у адпаведнасці з функцыянальным прызначэннем і інш.), так і на падгрупавых занятках (назіранне за дзеяннямі аднагодкаў, капіраванне простых жэстаў, дзеянняў, знаходжанне ў непасрэднай блізкасці з іншымі выхаванцамі, адказ на запрашэнне да ўзаемадзеяння, ажыццяўленне сэнсарных абарон і інш.).

Да ўмоў эфектыўнай рэалізацыі зместу карэкцыйных заняткаў па фарміраванні сацыяльных паводзін, навыкаў камунікацыі і ўзаемадзеяння ў выхаванцаў з расстройтвамі аўтыстычнага спектру дашкольнага ўзросту адносяцца: насычанасць адукацыйнага асяроддзя, адаптацыя дыдактычных матэрыялаў з улікам асаблівых адукацыйных патрэб навучэнцаў, узгодненасць дзеянняў і ўплыву ўсіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу, своечасовасць падмацаванняў, пасільнасць заданняў і ўлік функцыянальных магчымасцей выхаванцаў.

Для выхаванцаў з расстройтвамі аўтыстычнага спектру пры неабходнасці арганізуецца персанальнае суправаджэнне (у групавой або індывідуальнай форме). Мэтазгоднасць персанальнага суправаджэння вызначае ЦКРНiP у працэсе абследавання. Персанальнае суправаджэнне ў адукацыйным працэсе выхаванцаў з расстройтвамі аўтыстычнага спектру ажыццяўляе выхавальнік дашкольнай адукацыі.

Дзейнасць выхавацеля дашкольнай адукацыі ў рамках персанальнага суправаджэння накіравана на рэалізацыю наступных задач:

адаптацыю выхаванца з расстройтвамі аўтыстычнага спектра да ўмоў установы адукацыі;

стварэнне ўмоў для навучання і выхавання выхаванца з улікам яго магчымасцей і асаблівых адукацыйных патрэб;

стварэнне ўмоў для сацыялізацыі выхаванца, уключэнне яго ва ўзаемадзеянне з педагогічнымі работнікамі, навучэнцамі;

стварэнне ўмоў для раскрыцця патэнцыйных магчымасцей выхаванца.

У адпаведнасці са службовымі абавязкамі, устаноўленымі АКДПС, выхавальнік дашкольнай адукацыі пры арганізацыі персанальнага суправаджэння навучэнца з расстройтвамі аўтыстычнага спектру

ажыщяўляе карэкцыю паводніцкіх парушэнняў выхаванца, развіццё яго камунікатыўных навыкаў, арганізацыю ўзаемадзеяння з навучэнцамі, з педагогічнымі работнікамі, адаптацыю асяроддзя і вучэбнага матэрыялу, дапамогу ў выкананні санітарна-бытавых уменняў, адаптацыю ў прасторы ўстановы адукацыі, уключэнне ў дзіцячы калектыў, фарміраванне талерантнага стаўлення да выхаванцаў гэтай катэгорыі ва ўстанове адукацыі.

Звяртаем увагу, што ў адпаведнасці з кваліфікацыйнымі патрабаваннямі да пасады выхавальніка дашкольнай адукацыі, які ажыццяўляе персанальнае суправаджэнне, абавязан прайсці павышэнне кваліфікацыі па пытаннях аказання карэкцыйнай дапамогі выхаванцам з расстройтвамі аўтыстычнага спектру.

Змест работы выхавацеля дашкольнай адукацыі, які ажыццяўляе персанальнае суправаджэнне, адлюстроўваецца ў плане работы (на месяц ці паўгоддзе) і залежыць ад узросту выхаванца з расстройтвамі аўтыстычнага спектру, яго функцыянальных магчымасцей, рэкамендаванай адукацыйнай праграмы. План работы можа ўключаць асноўныя напрамкі дзейнасці па суправаджэнні, задачы, якія выкарыстоўваюцца, прымяняемыя прыёмы работы, указанне даты работы, якую праводзілі.

Мэтазгодна план работы дапоўніць раздзелам «Заўвага» для фіксацыі асноўных дасягненняў дзіцяці, якія ўзнікаюць у працэсе навучання і выхавання цяжкасцей і іх прычын, часу яго прадуктыўнай дзейнасці, ступені яго ўключэння ва ўзаемадзеянне з аднагодкамі і г. д. Атрыманыя звесткі дазваляць вызначыць прычыны паводніцкіх парушэнняў, падабраць эфектыўныя прыёмы працы з выхаванцам, вызначыць узровень аптымальнай сэнсарнай нагрузкі.

План працы абмяркоўваецца з законнымі прадстаўнікамі непаўналетняга, настаўнікам-дэфектолагам, выхавацелем дашкольнай адукацыі групы. Пры неабходнасці ў яго ўносяцца карэктывы.

Адной з важных умоў эфектыўнасці адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з расстройтвамі аўтыстычнага спектру выступае ўдасканаленне ўзаемадзеяння з іх законнымі прадстаўнікамі з мэтай забеспячэння аднастайнасці ўздзеяння, пераемнасці карэкцыйна-педагогічнага працэсу і замацавання атрыманых навыкаў у натуральным асяроддзі.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з парушэннямі зроку

У рабоце з выхаванцамі з парушэннямі зроку рэкамендуецца звяртаць увагу на фарміраванне іх самастойнасці ў розных сферах жыццядзейнасці, здольнасці праяўляць валявое намаганне, развіццё сацыяльнай актыўнасці, цікавасці да паўсядзённых падзей, жыцця дарослых і аднагодкаў, умення

выконваць правілы культуры зносін і паводзін, здольнасці суперажываць, клапаціцца пра старэйшых і малодшых, дапамагаць, усведамляць і праяўляць свае індывідуальныя магчымасці, творчыя здольнасці, што ў далейшым забяспечыць іх паспяховую сацыялізацыю.

Пры парушэннях зроку выяўляюцца спецыфічныя асаблівасці ў маўленчым развіцці выхаванцаў. Дадзеныя даследаванняў паказваюць, што больш за трэць выхаванцаў з парушэннямі зроку дашкольнага ўзросту маюць усе тыпы парушэнняў вымаўлення, фанетыка-фанематычнае недаразвіццё маўлення, агульнае недаразвіццё маўлення. Маўленне для дзіцяці дашкольнага ўзросту з парушэннямі зроку, з'яўляючыся сродкам зносін і спазнання навакольнага свету, паступова становіцца асноўнай крыніцай кампенсацыі пры парушэннях зроку. Умовы дзвюхмоўя могуць істотна ўскладніць гэты працэс. У групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў), першай малодшай групе (ад 2 да 3 гадоў), у першым паўгоддзі ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) устаноў адукацыі з рускай (беларускай) мовай навучання і выхавання рэкамендуецца рэалізоўваць змест адукацыйнай вобласці «Развіццё маўлення» («Развитие речи») у нерэгламентаванай дзейнасці праз арганізацыю маўленчых зносін: слуханне фальклорных і мастацкіх твораў на беларускай (рускай) мове, выкарыстанне асноўных форм маўленчага этыкету ў сітуацыях зносін, засваенне назваў прадметаў блізкага бытавога асяроддзя і г. д.

У сярэдняй (ад 4 да 5 гадоў) і старэйшай (ад 5 да 6 і ад 6 да 7 гадоў) групах пры рэалізацыі зместу названых адукацыйных абласцей рэкамендуецца выкарыстоўваць адаптаваны змест вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі для выхаванцаў з парушэннямі зроку. Звяртаем увагу, што раздзел «Маўленчыя зносіны» абноўленага зместу вучэбнай праграмы адпавядае зместу, які прадстаўлены ў адукацыйнай галіне «Дзіця і грамадства» адаптаванага зместу вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі для выхаванцаў з парушэннямі зроку (раздзелы «Узаемадзеянне з аднагодкамі і дарослымі», «Гульнявая дзейнасць»).

Пры рэалізацыі зместу адукацыйнай вобласці «Выяўленчае мастацтва» рэкамендуецца ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 да 2 гадоў), першай малодшай групе (ад 2 да 3 гадоў) і ў першым паўгоддзі ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) заняткі аплікацыяй планаваць не часцей за адзін раз у месяц.

Заняткі па адукацыйнай галіне «Выяўленчае мастацтва» могуць праводзіцца сумесна выхавацелем дашкольнай адукацыі і настаўнікам-дэфектолагам (тыфлапедагогам). Пры гэтым тыфлапедагог ажыццяўляе фарміраванне спосабаў абследавання аб'ектаў, уменняў выконваць практычныя дзеянні з дапамогай інструментаў і спецыяльных

прыстасаванняў (шаблонаў, трафарэтаў і інш.) на пачатковым этапе авалодання выяўленчымі навыкамі.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу з дзецьмі ранняга ўзросту з АПФР

У 2022/2023 навучальным годзе ў мэтах забеспячэння даступнасці, якасці, бесперапыннасці і пераемнасці ранняга ўмяшання пры аказанні комплекснай дапамогі дзецям з АПФР і іх сем'ям, каардынацыі дзеянняў па своечасовым выяўленні, абмену звесткамі аб дзецях са згоды законных прадстаўнікоў, распаўсюджванню станоўчага вопыту аказання дзецям, максімальнага ахопу дзяцей, якія маюць патрэбу ў паслугах ранняга ўмяшання, ранняй комплекснай дапамогі праводзіцца работа па арганізацыі міжведамаснага ўзаемадзеяння ўстаноў адукацыі, аховы здароўя і сацыяльнай абароны.

Звяртаем увагу, што міжведамаснае ўзаемадзеянне арганізуецца ў адпаведнасці з Інструкцыяй аб парадку правядзення мерапрыемстваў па раннім умяшанні, зацверджанай пастановай Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 23 красавіка 2021 г. № 40 (далей — пастанова № 40), Дарожнай картай удасканалення міжведамаснага ўзаемадзеяння пры аказанні дапамогі асобам з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця, інваліднасцю і іх сем'ям, падрыхтоўцы і павышэння кваліфікацыі кадраў на 2022—2025 гады, зацверджанай Міністэрствам адукацыі, Міністэрствам аховы здароўя і Міністэрствам працы і сацыяльнай абароны, а таксама з рэкамендацыямі па арганізацыі міжведамаснага ўзаемадзеяння пры аказанні комплекснай медыка-псіхалага-педагагічнай дапамогі дзецям ранняга ўзросту з АПФР, у тым ліку інвалідам, распрацаваным Міністэрствам аховы здароўя, Міністэрствам адукацыі, Міністэрствам працы і сацыяльнай абароны (накіраваны для кіраўніцтва і выкарыстання ў працы пісьмом Міністэрства адукацыі ад 13.11.2020 № 02-02-19/9209/дс/, размешчаны на інтэрнэт-партале Міністэрства адукацыі (<https://edu.gov.by>), нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by>).

Ключавым арыенцірам ранняй комплекснай дапамогі на сучасным этапе выступае выяўленне і характарыстыка асаблівых адукацыйных патрэб дзіцяці з АПФР або фактарамі рызыкі ў развіцці, распрацоўка спецыяльных адукацыйных умоў, якія забяспечваюць задавальненне выяўленых асаблівых адукацыйных патрэб.

Пры аказанні ранняй комплекснай дапамогі ў ЦКРНiP змест працы з дзіцем з АПФР або фактарам рызыкі парушэнняў развіцця вызначаецца індывідуальнай праграмай ранняй комплекснай дапамогі, якая распрацоўваецца спецыялістамі ЦКРНiP (настаўнікам-дэфектолагам, педагогам-псіхалагам, медыцынскім работнікам і інш.) сумесна з

законнымі прадстаўнікамі непаўналетніх на аснове вынікаў псіхалага-педагагічнай дыягностыкі.

Асноўнымі арыенцірамі пры распрацоўцы індывідуальных праграм для дзяцей ад нараджэння да 1 года жыцця з'яўляюцца развіццё эмацыйных зносін са значымым дарослым, усіх відаў успрымання, асноўных рухаў і дзеянняў з прадметамі, дамаўленчых рэакцый і маўлення. У рабоце з дзецьмі ад 1 года да 3 гадоў акцэнт робіцца на развіццё прадметных дзеянняў, фарміраванне перадумоў гульнявай дзейнасці, развіццё зносін і маўлення.

Індывідуальныя праграмы ранняй комплекснай дапамогі распрацоўваюцца на тэрмін ад трох да шасці месяцаў.

Алгарытм першаснай распрацоўкі індывідуальнай праграмы ранняй комплекснай дапамогі ўключае:

вывучэнне запыту сям'і, якая выходзіць з фактарам рызыкі парушэнняў развіцця або парушэннем псіхафізічнага развіцця, супастаўленне з заключэннем і рэкамендацыямі псіхалага-медыка-педагагічнай камісіі;

аналіз сумесна з законнымі прадстаўнікамі непаўналетніх функцыянальных магчымасцей дзіцяці ў рамках кожнага напрамку развіцця, вызначэнне яго асаблівых адукацыйных патрэбнасцей і патэнцыялу развіцця;

вызначэнне іерархіі асноўных напрамкаў ранняй комплекснай дапамогі ў рабоце з канкрэтным дзіцем;

вызначэнне задач, зместу і метадычных прыёмаў работы па кожным з напрамкаў развіцця на тэрмін рэалізацыі індывідуальнай праграмы ранняй комплекснай дапамогі;

дакументальнае афармленне індывідуальнай праграмы ранняй комплекснай дапамогі.

На этапе вывучэння запыту сям'і важна высветліць мэту звароту законных прадстаўнікоў дзіцяці, іх чаканні адносна яго развіцця, растлумачыць і абмеркаваць рэкамендацыі, якія змяшчаюцца ў заключэнні ЦКРНіР. Вынікам становіцца аптымізацыя ці ўдакладненне адукацыйнага запыту законных прадстаўнікоў непаўналетніх.

Сумесна з законнымі прадстаўнікамі дзіцяці складаецца характарыстыка яго функцыянальных магчымасцей, якія суадносяцца з нарматыўнымі паказчыкамі развіцця, абмяркоўваюцца магчымыя прычыны адставання, магчымасці развіцця ў бліжэйшыя тэрміны (на перыяд распрацоўкі праграмы).

Вызначэнне задач, зместу і метадычных прыёмаў работы з канкрэтным дзіцем па кожным з раздзелаў работы ажыццяўляецца з улікам актуальных магчымасцей і патэнцыялу развіцця дзіцяці. Варта выключыць

мэтапалажэнне агульнага характару («Развіваць разуменне маўлення навакольных»). Задача павінна быць канкрэтнай, напрыклад: *фарміраваць уменне адгуквацца на ўласнае імя, фарміраваць уменне па просьбе дарослага паказваць часткі цела (ногі, рукі, галава, жывот, спіна)* і г. д. Педагагічным работнікам ЦКРНiP сумесна з законнымі прадстаўнікамі дзіцяці трэба спланаваць віды і прыёмы работы (сумесныя дзеянні, дзеянні па перайманню, па слоўнай інструкцыі і інш.), абмеркаваць віды дапамогі, якія могуць быць выкарыстаны пры ўзнікненні цяжкасцей.

Заклучны этап — дакументальнае афармленне, абавязковае ўзгадненне з законнымі прадстаўнікамі дзіцяці з АПФР, зацвярджэнне індывідуальнай праграмы ранняй комплекснай дапамогі кіраўніком установы адукацыі.

Комплексная ацэнка эфектыўнасці рэалізацыі індывідуальных праграм ранняй комплекснай дапамогі можа ўключаць характарыстыку дынамікі развіцця па кожнай з абласцей, ацэнку дасягнення пастаўленых мэт, прычын, якія абумовілі вынікі ніжэй за прагназуюмыя.

Метадычныя рэкамендацыі да распрацоўкі індывідуальных праграм ранняй комплекснай дапамогі прадстаўлены ў вучэбна-метадычным дапаможніку «Ранняя комплексная дапамога дзецям з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця і фактарамі рызыкі ў развіцці» аўтараў С. Н. Фекліставай і інш. (Нацыянальны інстытут адукацыі, 2022).

Асаблівасці выкарыстання сродкаў альтэрнатыўнай і дадатковай камунікацыі ў рабоце з дзецьмі з АПФР

У большасці дзяцей з цяжкімі, шматлікімі парушэннямі ў фізічным і (або) псіхічным развіцці ўскладняецца кантакт з акружаючымі іх людзьмі, адсутнічае магчымасць паведаміць вербальна пра сябе, свае патрэбы, інтарэсы, пачуцці і перажыванні. Таму адна з найважнейшых задач у рабоце з гэтай катэгорыяй дзяцей заключаецца ў навучанні іх даступнай сістэме камунікацыі з мэтай нармалізацыі жыццядзейнасці, уключэння ў сацыяльна-эмацыянальнае ўзаемадзеянне.

У навучанні камунікацыі дзяцей з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату, якія маюць парушэнні навыкаў вербальных зносін, перавага аддаецца графічным сімвалам і тэхнічным устройствам, падбор і адаптацыя якіх з'яўляюцца працяглым і складаным працэсам, які залежыць ад цяжкасці парушэння, індывідуальных магчымасцей і запатрабаванняў кожнага пэўнага карыстальніка. Дзеці з растройствамі аўтыстычнага спектру часцей выкарыстоўваюць графічныя сродкі, а менавіта карцінныя знакі камунікацыі (Picture Communication Symbols). Дзеці з інтэлектуальнымі парушэннямі могуць выкарыстоўваць і графічныя знакі, і жэсты, і тэхнічныя прылады, і камунікацыю з дапамогай прадметаў. Для кожнага канкрэтнага карыстальніка можна падабраць, а калі ёсць

неабходнасць, то адаптаваць невербальны сродак. Гэта дазволіць павысіць якасць яго жыцця і створыць умовы для адчування сябе паўнапраўным камунікатыўным партнёрам.

Планаванню карэкцыйнай работы па навучанні падтрымліваючай і альтэрнатыўнай камунікацыі павінна папярэднічаць распазнанне патрэбнасцей, актуальных навыкаў і магчымасцей дзіцяці, якое не гаворыць. Найбольш часта выкарыстоўванымі сродкамі падтрымліваючай і альтэрнатыўнай камунікацыі з'яўляюцца жэсты, графічныя сродкі і спецыялізаваныя тэхнічныя прылады рознай ступені складанасці (камунікатары).

Да выбару аптымальнага сродку альтэрнатыўнай і дадатковай камунікацыі для канкрэтнага выхаванца рэкамендуецца прыцягваць яго законных прадстаўнікоў.

Асаблівасці арганізацыі інтэграванага навучання і выхавання

У 2022/2023 навучальным годзе неабходна працягваць работу па забеспячэнні якасці арганізацыі і зместу адукацыйнага працэсу ва ўмовах інтэграванага навучання і выхавання.

Пры арганізацыі інтэграванага навучання і выхавання адукацыйны працэс ажыццяўляецца ў спецыяльных групах, санаторных спецыяльных групах, групах інтэграванага навучання і выхавання, санаторных групах інтэграванага навучання і выхавання.

Напаўняльнасць спецыяльных груп, санаторных спецыяльных груп, груп інтэграванага навучання і выхавання, санаторных груп інтэграванага навучання і выхавання рэгламентавана артыкулам 273 Кодэкса.

На правядзенне заняткаў з выхаванцамі, якія па медыцынскіх паказаннях часова ці пастаянна не могуць наведваць установу адукацыі і для якіх ствараюцца ўмовы для атрымання спецыяльнай адукацыі дома, з выхаванцамі груп інтэграванага навучання і выхавання, санаторных груп інтэграванага навучання і выхавання, выдзяляецца:

на аднаго выхаванца з інтэлектуальнай недастатковасцю, выхаванца з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату (са значнымі парушэннямі руху або яго адсутнасцю), нячуючага выхаванца, нязрачага выхаванца, выхаванца з растройствамі аўтыстычнага спектру — 3,5 гадзіны ў тыдзень;

са слабым слыхам выхаванца, са слабым зрокам выхаванца, выхаванца з цяжкімі парушэннямі маўлення, выхаванца з цяжкасцямі ў навучанні — 2,5 гадзіны ў тыдзень.

Указаная колькасць гадзін у адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, вучэбным планам інтэграванага навучання і выхавання на ўзроўні дашкольнай

адукацыі на бягучы навучальны год размяркоўваецца настаўнікам-дэфектолагам на адукацыйныя вобласці і карэкцыйныя заняткі.

Звяртаем увагу, што пры стварэнні і камплектаванні груп інтэграванага навучання і выхавання, санаторных груп інтэграванага навучання і выхавання ва ўстанове адукацыі неабходна загадзя інфармаваць законных прадстаўнікоў выхаванцаў, якія не маюць АПФР, аб стварэнні такіх груп.

Абавязковым з'яўляецца правядзенне тлумачальнай працы аб асаблівасцях арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўмовах інтэграцыі.

Асаблівасці арганізацыі дзейнасці ЦКРНіР

ЦКРНіР у сферы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі забяспечвае:

своечасовае выяўленне дзяцей з АПФР ранняга і дашкольнага ўзросту і іх псіхалага-медыка-педагагічнае абследаванне (далей — абследаванне);

рэалізацыю адукацыйнай праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі для асоб з інтэлектуальнай недастатковасцю ў групам ЦКРНіР;

аказанне ранняй комплекснай дапамогі дзецям з АПФР ва ўзросце да трох гадоў;

стварэнне і вядзенне банка дадзеных аб дзецях з АПФР;

метадычную дапамогу педагагічным работнікам пры рэалізацыі адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі ва УДА;

кансультаванне выхаванцаў з АПФР, іх законных прадстаўнікоў, педагагічных работнікаў па пытаннях развіцця, навучання і выхавання навучэнцаў;

каардынацыю дзейнасці ў сферы спецыяльнай адукацыі на тэрыторыі адпаведнай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі;

інфармацыйна-асветніцкую дзейнасць па фарміраванні пазітыўнага грамадскага меркавання і талерантнага стаўлення да дзяцей з АПФР і інш.

Абследаванне ў ЦКРНіР носіць комплексны характар. У працэсе абследавання вывучаюцца асаблівасці праходжання псіхічных працэсаў і сутнасць індывідуальна-псіхалагічных асаблівасцей дзіцяці, выяўляюцца другасныя па сваёй прыродзе парушэнні, якія могуць быць прычынай цяжкасцей у навучанні, вызначаюцца іх прычыны, ацэньваецца ўзровень засваення зместу адукацыйных праграм і сфарміраванасць асноўных сацыяльных навыкаў, вызначаюцца шляхі кампенсацыі наяўнага парушэння, патэнцыяльныя магчымасці і перспектывы для інтэграцыі дзіцяці ў грамадства.

Пры ажыццяўленні дыягнастычнай дзейнасці забяспечваюцца:

камфортнасць умоў для правядзення абследавання;

выбар дыягнастычных методык у адпаведнасці з узростам, індывідуальнымі адукацыйнымі патрэбамі выхаванца;

выкарыстанне даступных інструкцый, сродкаў альтэрнатыўнай і дадатковай камунікацыі і іншых сродкаў зносін пры арганізацыі выканання дзіцем дыягнастычных заданняў;

выключэнне фармальнага падыходу пры афармленні пратакола абследавання, заключэння ЦКРНiP;

сістэматызацыя і ўпарадкаванне дакументаў, якія прадстаўляюцца бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў, і матэрыялаў, якія ўтвараюцца ў ходзе абследавання;

выкананне прававых, маральных і этычных норм, павага гонару і годнасці ўдзельнікаў абследавання ў перыяд яго падрыхтоўкі, правядзення і па яго выніках.

Важным складальнікам работы спецыялістаў псіхолага-медыка-педагагічнай камісіі (далей — ПМПК) з'яўляецца збор інфармацыі аб дзіцяці, якую яны атрымліваюць з медыцынскіх дакументаў, якія прадстаўляюцца для правядзення абследавання педагагічнай характарыстыкі дзіцяці непасрэдна ў ходзе абследавання, а таксама маючы зносіны з законнымі прадстаўнікамі дзіцяці.

Педагагічная характарыстыка дзіцяці, якая прадстаўляецца законным прадстаўніком для правядзення абследавання, павінна ўключаць агульныя звесткі аб дзіцяці, умовы яго выхавання ў сям'і, апісанне дасягненняў дзіцяці ў засваенні асноўных відаў дзейнасці, зместу адукацыйных абласцей вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі, праграм спецыяльнай адукацыі і авалоданні перадумовамі вучэбнай дзейнасці, характарыстыку праяўлення пазнавальнай актыўнасці, увагі, сэнсарных працэсаў, памяці, мысленні, уяўленні, асаблівасцей паводзін, інфармацыю аб становішчы дзіцяці ў калектыве аднагодкаў (патрэба дзіцяці ў сацыяльных кантактах з аднагодкамі; развіццё камунікатыўных і арганізацыйных уменняў; прызнанне дзіцяці аднагодкамі).

Варта звярнуць увагу на карэктныя зносіны спецыялістаў ПМПК з законнымі прадстаўнікамі дзіцяці. Неабходна стварыць умовы для даверлівай размовы з імі, атрымаць інфармацыю аб тым, што дзіця можа рабіць самастойна ў спакойнай сітуацыі (дома, з блізкімі), якія рэакцыі і навыкі ў быццё праяўляе, якая дапамога неабходна пры зносінах з незнаёмымі людзьмі і інш.

Важна вызначыць стаўленне законных прадстаўнікоў да навучання дзіцяці, іх гатоўнасць да супрацоўніцтва з педагагічнымі работнікамі. Спецыялісты ПМПК павінны выявіць не толькі праблемы, але і паказаць бацькам моцныя бакі дзіцяці, яго патэнцыял. Неабходна растлумачыць законным прадстаўнікам, што станоўчая дынаміка ў развіцці дзіцяці

забяспечваецца ў выніку арганізацыі адукацыйнага працэсу, з улікам яго індывідуальных адукацыйных патрэбнасцей.

Непасрэдна ў ходзе абследавання, назіраючы за паводзінамі дзіцяці ў спецыяльна арганізаваных сітуацыях, у свабоднай дзейнасці, спецыялісты атрымліваюць уяўленне аб актуальным развіцці дзіцяці, ацэньваюць яго рухальнае, сэнсарнае, маўленчае развіццё, камунікатыўныя навыкі, асаблівасці паводзін, перадумовы вучэбнай дзейнасці, пазнавальнае развіццё, сфарміраванасць навыкаў самаабслугоўвання. Выдзеленыя параметры канкрэтызаваны ў пратаколе абследавання, дзе спецыялісты ПМПК падрабязна адзначаюць сфарміраванасць дзеянняў і ўяўленняў дзіцяці. Вынікі назірання вызначаюць індывідуальныя рэкамендацыі па стварэнню спецыяльных умоў для атрымання адукацыі.

Для працы з дзіцём ствараюць спецыяльныя сітуацыі, якія маюць канкрэтныя дыягнастычныя задачы і ўлічваюць асаблівасці дзіцяці. Зносіны і ўзаемадзеянне з дзіцём могуць адбывацца ў розных месцах і сітуацыях, напрыклад, на дыване, за сталом (дзіця сядзіць на крэсле або стаіць). У выпадку ўзнікнення паводніцкіх праблем і немагчымасці ўстанаўлення кантакту з дзіцём, рэкамендуецца абмежавацца назіраннем за яго свабоднай дзейнасцю і фіксацыяй выкананых ім дзеянняў з прадметамі, цацкамі і матэрыяламі, якія знаходзяцца ў памяшканні, дзе адбываецца абследаванне. Пры гэтым пажадана паступовае далучэнне спецыяліста да дзеянняў дзіцяці. Ацэнку сфарміраванасці навыкаў самаабслугоўвання пажадана праводзіць у натуральных сітуацыях, калі дзіця распранаецца, наведвае туалет, мые рукі, апранаецца і г. д.

Правядзенне комплекснага абследавання прадугледжвае выкарыстанне стандартызаванага дыягнастычнага інструментарыя з улікам узроставых і псіхафізічных асаблівасцей дзіцяці.

Пры арганізацыі і правядзенні абследавання неабходна ўлічваць асаблівасці развіцця кожнага навучэнца, у тым ліку яго маўленчае развіццё. Пры правядзенні абследавання варта вызначыць форму прад'яўлення інструкцыі, якую дзіця ўспрымае лепш за ўсё (славесная, жэставая, паказ). Калі дзіця не валодае вербальным маўленнем, неабходна ўжываць сродкі альтэрнатыўнай камунікацыі. Абследаючы дзіця, якое не валодае вербальным маўленнем, пажадана выявіць адзін-два пераважных для дзіцяці сродкі камунікацыі.

Калі дзіця адчувае цяжкасці ў разуменні зваротаў да яго гаворкі, не рэагуе на ўласнае імя, абследаванне праводзяць з выкарыстаннем метаду базальнай камунікацыі. Педагагічны работнік павінен успрымаць дзіця як суразмоўцу, партнёра па камунікацыі, звяртацца да дзіцяці і чакаць ад яго адказу. Варта заўсёды папярэджваць дзіця аб сваіх дзеяннях. Пачынаць зносіны з дзіцём пажадана з вызначанага звароту, напрыклад, з дакранання

да пляча. Рэкамендуецца выкарыстоўваць пры зносінах дакрананне-прывітанне і дакрананне-развітанне. Такія дакрананні дапамогуць дзіцяці зарыентавацца ў сітуацыі. Варта ўважліва назіраць за сігналамі дзіцяці (змена дыхання, сэрцабіцця, тonusу мышц), заўважаць, на што і якім чынам дзіця рэагуе. Неабходна адказваць на рухі і гукі дзіцяці, паўтараць іх, «далучацца» да дзіцяці, рабіць паўзы, каб даць дзіцяці дастаткова часу на адказ.

У працэсе абследавання неабходна ўлічваць асаблівасці пазіцыянавання дзіцяці з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату, што можа паўплываць на паспяховасць выканання прапанаваных заданняў. Важна ўлічваць звыклае для дзіцяці становішча цела ў прасторы без выкарыстання або з выкарыстаннем тэхнічных сродкаў. У выпадках, калі дзіця самастойна не мяняе становішча цела, але здольна знаходзіцца ў становішчы седзячы або стоячы, пры правядзенні абследавання яно можа сядзець на стале або стаяць на вертыкалізатары. Выконваць заданні дзіця можа ў становішчы лежачы на трапецыі. Галоўнае, падабраць «працоўную позу» — становішча, пры якім дзіцяці не патрабуецца вялікіх намаганняў для ўтрымання таза, корпуса і галавы ў стабільным стане, а таксама для паваротаў галавы і выканання мэтанакіраваных дзеянняў рукамі. Таксама варта ўлічваць змены функцыянальных магчымасцей зроку і слыху пры змене постаці або пры спецыяльнай арганізацыі пазіцыянавання.

Правядзенне абследавання можа быць ускладнена з-за праблемных паводзін дзіцяці. У такіх выпадках неабходна, каб адзін са спецыялістаў пастараўся ўсталяваць эмацыянальны кантакт з дзіцем і паступова ўцягнуць яго ў працэс узаемадзеяння. У выпадках, калі праблемныя паводзіны становяцца сур'ёзнай перашкодай пры выяўленні асаблівасцей пазнавальнага развіцця, патэнцыяльных магчымасцей дзіцяці, вызначэнні асаблівых адукацыйных патрэб, спецыялісты ПМПК павінны растлумачыць законным прадстаўнікам дзіцяці, што назіраемы імі стан дзіцяці будзе перашкаджаць, а ў асобных выпадках зробіць немагчымым фарміраванне базавых вучэбных навыкаў, вучэбных паводзін як неабходнай умовы для засваення зместу праграмага матэрыялу. У падобных выпадках неабходна спытаць у бацькоў частату і выяўленасць праблемных паводзін, чым, на іх погляд, абумоўлена іх з'яўленне і г. д. У выпадку частых праяўленняў непажаданых паводзін трэба арыентаваць бацькоў на карэкцыю паводніцкіх праблем, рэкамендаваць звярнуцца да спецыялістаў.

Пры правядзенні комплекснага абследавання непасрэдна з дзіцем можа працаваць адзін спецыяліст ці некалькі спецыялістаў. У сітуацыі, калі з дзіцем працуе адзін спецыяліст, іншыя спецыялісты назіраюць за паводзіннымі рэакцыямі дзіцяці і фіксуюць вынікі назіранняў. Вынікам

сумеснага абмеркавання з'яўляецца ацэнка асаблівасцей развіцця дзіцяці, якая дазваляе вызначыць яго асаблівыя адукацыйныя патрэбнасці і спецыяльныя ўмовы атрымання адукацыі.

Па выніках абследавання ў заключэнні ЦКРНiP для выхаванцаў, якім прапануецца атрыманне спецыяльнай адукацыі, у раздзеле «Рэкамендацыі» мэтазгодна афармляць запісы наступным чынам: адукацыйная праграма спецыяльнай адукацыі, вучэбны план спецыяльнай адукацыі, тып установы адукацыі або від установы спецыяльнай адукацыі і арганізацыя спецыяльнай адукацыі, навучальны год. Дадаткова могуць указвацца рэкамендуемыя напрамкі карэкцыйных заняткаў, неабходнасць арганізацыі персанальнага суправаджэння (у групавой або індывідуальнай форме).

ВЫКАРЫСТАННЕ СУЧАСНЫХ ІНФАРМАЦЫЙНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ, ІНТЭРНЭТ-РЭСУРСАЎ ВА ЎСТАНОВАХ АДУКАЦЫІ

Пры выкананні работ па распрацоўцы, суправаджэнню, эксплуатацыі і размяшчэнні афіцыйных інтэрнэт-сайтаў устаноў адукацыі трэба забяспечыць няўхільнае выкананне патрабаванняў і рэкамендацый Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2010 г. № 60 «Аб мерах па ўдасканаленні выкарыстання нацыянальнага сегмента сеткі Інтэрнэт» (далей — Указ), Палажэння аб парадку функцыянавання інтэрнэт-сайтаў дзяржаўных органаў і арганізацый, зацверджанага пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 29 красавіка 2010 г. № 645 (далей — Палажэнне), Інструкцыі аб рэгістрацыі даменных імёнаў у нацыянальнай даменнай зоне, зацверджанай загадам Аператыўна-аналітычнага цэнтры пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь ад 18 чэрвеня 2010 г. № 47 (далей — Інструкцыя).

Адказнасць за фарміраванне, вядзенне і забеспячэнне функцыянавання сайта ўстановы адукацыі, а таксама за яе адпаведнасць патрабаванням Указа, Палажэння і Інструкцыі ўскладаецца на кіраўніка ўстановы адукацыі.

Адміністрацыям устаноў адукацыі, органам кіравання адукацыяй, інстытутам развіцця адукацыі трэба забяспечыць сістэматычнае вывучэнне і аналіз зместу інфармацыі, якая размяшчаецца на афіцыйных інтэрнэт-сайтах устаноў адукацыі.

Адукацыйны працэс з выкарыстаннем інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, электронных сродкаў навучання павінен быць арганізаваны з улікам патрабаванняў Санітарных норм і правіл «Патрабаванні пры працы з відэадысплейнымі тэрміналамі і электронна-вылічальнымі машынамі» (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 28 чэрвеня 2013 г. № 59), ССЭП, інструкцыйна-

метадычныя пісьмы Міністэрства адукацыі «Аб выкарыстанні сучасных інфармацыйных тэхналогій ва ўстановах адукацыі».

Нацыянальным цэнтрам прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь (далей — НЦПІ) рэкамендавана ў адукацыйным працэсе ўстаноў адукацыі выкарыстоўваць афіцыйныя крыніцы прававой інфармацыі.

Першакрыніцай дакладнай і актуальнай прававой інфармацыі з'яўляецца эталонны банк дадзеных прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, які фарміруецца НЦПІ і распаўсюджваецца ў складзе інфармацыйна-пошукавых сістэм (далей — ПС) «ЭТАЛОН» і «ЭТАЛОН-ONLINE» (www.etalonline.by). Гэтыя сістэмы дазваляюць атрымаць доступ да афіцыйнай прававой інфармацыі ў актуальным стане і змяшчаюць не толькі ўвесь масіў заканадаўства Рэспублікі Беларусь, але і матэрыялы судовай і правапрымяняльнай практыкі, формы дакументаў.

Для зручнасці выкарыстання прававой інфармацыі педагогічнымі работнікамі ўстаноў адукацыі ў прафесійнай дзейнасці ў ПС «ЭТАЛОН» і «ЭТАЛОН-ONLINE» функцыянуюць і пастаянна абнаўляюцца наступныя тэматычныя банкі дадзеных (далей — БД):

БД «Адукацыя» змяшчае прававыя акты, якія рэгулююць грамадскія адносіны ў сферы адукацыі, пытанні атрымання адукацыі розных ступеней і ўзроўняў, сацыяльнай падтрымкі і абароны навучэнцаў, арганізацыю аздаравлення дзяцей, напрамкі дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі, у тым ліку па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў, акты міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы адукацыі, а таксама прававыя акты, якія рэгламентуюць прафесійную дзейнасць педагогічных работнікаў;

БД «Тэхнічныя нарматыўныя прававыя акты» змяшчае адукацыйныя стандарты і нарматыўныя прававыя акты, якія з'яўляюцца структурнымі элементамі навукова-метадычнага забеспячэння адукацыі (вучэбныя праграмы, вучэбныя планы і інш.), а таксама формы цэнтралізаваных і нецэнтралізаваных дзяржаўных статыстычных назіранняў, даведачную інфармацыю аб вядзенні дзяржаўнай справаздачнасці, формы ведамаснай справаздачнасці і ўказанні па іх запаўненні;

БД «Права непаўналетніх» уключае дакументы, якія датычацца прававога становішча дзяцей, атрымання імі адукацыі, ажыццяўлення працоўнай дзейнасці, пытанняў, звязаных з прафілактыкай безнагляднасці непаўналетніх, іх адказнасці, а таксама прававыя акты па процідзеянні гандлю людзьмі.

Усе дакументы, прадстаўленыя ў БД, сістэматызаваны па тэматычных раздзелах. Тэксты нарматыўных прававых актаў знаходзяцца ў актуальным стане.

У мэтах выхавання правасвядомасці ў дзяцей і падлеткаў створаны і функцыянуе Дзіцячы прававы сайт (www.mir.pravo.by). Гэты рэсурс

дапамагае навучэнцам зразумець, што такое права, атрымаць першапачатковыя юрыдычныя веды, расказвае аб заканадаўстве Рэспублікі Беларусь і правах грамадзян нашай краіны. Інфармацыя падаецца ў зямальнай і даступнай форме, у тым ліку праз гульнявыя сітуацыі, рашэнне якіх спрыяе набывццю навучэнцамі навыкаў правамерных паводзін.